

Innst. 445 S

(2016–2017)

Innstilling til Stortinget fra næringskomiteen

Prop. 141 S (2016–2017)

Innstilling fra næringskomiteen om Endringer i statsbudsjettet 2017 under Landbruks- og matdepartementet (Jordbruksoppgjøret 2017 m.m.)

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Innledning

Regjeringen legger i proposisjon frem forslag til jordbruksoppgjør for 2017–2018, etter at Jordbrukets forhandlingsutvalg brøt forhandlingene 16. mai 2017.

Jordbruksoppgjøret i 2017 gjelder bevilgninger over kap. 1150 for kalenderåret 2018 og omdisponeringer innenfor vedtatt budsjett for 2017. Videre omfatter oppgjøret målpriser i perioden 1. juli 2017 til 30. juni 2018 og enkelte andre bestemmelser.

I kapittel 1–5 gjennomgås det politiske grunnlaget og en del utviklingstrekk som danner bakgrunnen og de ytre rammene for oppgjøret. Kapittel 6 gjengir hovedtrekkene i regjeringens forslag til oppgjør, og kapittel 7 går nærmere inn på noen sentrale politikk-områder. Kapittel 8 omtaler overførte og innsparte midler, og forslag til omdisponering av disse, samt detaljerte forslag til bevilgninger på de enkelte ordningene i 2018.

Den 5. desember 2016 gjorde Stortinget følgende anmodningsvedtak nr. 108 der underpunkt 57 ble oversendt Landbruks- og matdepartementet for oppfølging:

«Komme tilbake med en plan for langsiktige investeringer i landbruket i revidert nasjonalbudsjett 2017.»

Departementet har valgt å besvare anmodningen i denne proposisjonen om jordbruksoppgjøret, jf. omtale av saken i Meld. St. 2 (2016–2017) Revidert nasjonalbudsjett 2017. Investeringsplanen følger som vedlegg 4 til proposisjonen.

1.1.1 Grunnlaget for jordbruksforhandlingene i 2016

Det mest sentrale politiske grunnlaget for forhandlingene er i år først og fremst Stortingets behandling av Meld. St. 11 (2016–2017) Endring og utvikling i den nylig framlagte Innst. 251 S (2016–2017). Det er i oppgjøret lagt til grunn at konsekvensene av Stortingets behandling skal gjennomføres over tid. I spørsmål som ikke er dekket av Stortingets behandling, legges regjeringens politiske plattform til grunn.

Forhandlingene er ført på grunnlag av Hovedavtalen.

Stortingets næringskomité har behandlet meldingen Endring og utvikling – En fremtidsrettet jordbruksproduksjon, i Innst. 251 S (2016–2017). De fire overordnede målene som har ligget til grunn for jordbrukspolitikken føres videre, men komiteen har tilføyd noen delmål. I kap. 1.2 i proposisjonen er gjengitt noen sentrale merknader, mens spesifikke merknader på enkelttema er gjengitt i senere kapitler i proposisjonen.

Moderasjon har preget de siste årenes lønnsoppgjør. Foreløpige tall viser at årslønnsveksten i fjor ble 1,7 pst. Dette er lavere enn det som ble lagt til grunn i fjorårets jordbruksoppgjør og som la grunnlaget for inntektsutviklingen til jordbruket. Veksten ble blant annet trukket ned av lavere sysselsetting i næringer med et høyt lønnsnivå, som petroleumsvirksomhet. Lønningene økte mindre enn konsumprisene, og reallønnen falt med 1,8 pst. Lavere inntektsskatt bidro

til at reallønnen etter skatt falt noe mindre. LO og NHO kom i mars i år til enighet i lønnsoppgjøret for privat sektor innenfor en ramme for årslønnsveksten i industrien på 2,4 pst. Den samme rammen ble fulgt i oppgjørene i offentlig sektor.

Regjeringen vil føre en ansvarlig økonomisk politikk basert på handlingsregelen for bruk av oljepenger. I februar i år foreslo regjeringen heretter å legge til grunn en forventet realavkastning på fondsmidlene på tre prosent, mot tidligere fire. Regjeringen har prioritert at oljepengebruken skal vris i retning av investeringer i kunnskap og infrastruktur, samt vekstfremmende skattelettelser. Den offentlige pengebruken skal innenfor handlingsregelens rammer tilpasses situasjonen i økonomien.

På lang sikt er det særlig vekstevnen i fastlandsøkonomien som bestemmer velferdsutviklingen i Norge. Regjeringen har derfor ønsket å prioritere tiltak som fremmer verdiskaping og økt produktivitet i norsk økonomi.

1.2 Gjennomføringen av forhandlingene

Jordbrukets krav ble lagt fram 26. april. Statens tilbud ble lagt fram 5. mai. Den 9. mai meddelte jordbruket at de ville gå i forhandlinger. Fra Statens side ble det forhandlet med sikte på å inngå jordbruksavtale. Den 16. mai ble det i plenums møte konstatert at det på bakgrunn av jordbrukets tilbakemelding var brudd i forhandlingene, og at regjeringen ville gå til Stortinget med forslag til jordbruksoppgjør basert på statens tilbud.

1.2.1 *Jordbrukets krav*

Jordbrukets forhandlingsutvalg viste i sitt krav til St. meld. 11 (2016–2017) og Stortingets behandling av denne i Innst. 251 S (2016–2017). Jordbruket krevde en gjennomsnittlig netto inntektsøkning på 31 700 kroner per årsverk. Inntektskravet var bygget opp med grunnlag i at jordbruket først krevde inndekning av kostnadsveksten. Deretter innebar kravet kronemessig lik utvikling som andre grupper (3,1 pst. eller 16 700 kroner) og i tillegg en heving av inntektsnivået på 15 000 kroner per årsverk, for å redusere inntektsforskjellen til andre grupper.

Med de forutsetninger som var lagt til grunn, hadde kravet en ramme på 1 450 mill. kroner. Kravet var finansiert med 150 mill. kroner i økte målpriser, en økning i bevilgningene over kap. 1150 på 1 150 mill. kroner, 79 mill. kroner i ledige midler på avtalen og 71 mill. kroner i økt verdi av jordbruksfradraget.

Jordbruket la stor vekt på å følge opp føringene fra Stortinget i deres behandling av Meld. St. 11 (2016–2017), og særlig at en samlet næringskomité skrev at inntektsmålet skal være å redusere inntekts-gapet mellom jordbruket og andre grupper i samfun-

net, jf. kapittel 1.2. I tillegg ble det i kravet fremmet tiltak for å forsterke den geografiske og strukturelle innretningen av tilskuddene.

For å løfte inntektene til små og mellomstore bruk foreslo Jordbrukets forhandlingsutvalg blant annet å innføre et driftsvansketilskudd fra 2019, innføre tak på husdyrtilskudd og arealtilskudd, differensiere husdyrtilskuddene og distriktstilskuddet for frukt, innføre en strukturdifferensiering på arealtilskudd korn og redusere bunnfradraget med 3 000 kroner per foretak.

1.2.2 *Statens tilbud*

Statens forhandlingsutvalg tok utgangspunkt i Stortingets behandling av jordbruksmeldingen. Tilbudet hadde en ramme på 410 mill. kroner. Etter en inntektsvekst på over 18 pst. i perioden 2014–2017, la rammen til rette for en inntektsvekst fra 2017 før oppgjør til 2018 på 2 1/4 pst. Staten la videre vekt på Stortingets forutsetninger for inntektsmålet, og viste til at bedre markedstilpasning vil kunne gi en ytterligere inntektsvekst på 2,2 pst., tilsvarende om lag 350 mill. kroner.

Rammen var finansiert med 150 mill. kroner i økte målpriser, 177 mill. kroner over kap. 1150 (hvorav 55 mill. kroner i kompensasjon for økt CO₂-avgift fra 2017), overførte midler på 79 mill. kroner og 4 mill. kroner i økt verdi av jordbruksfradraget.

Staten pekte på at jordbruket i sitt krav tolket Stortingets inntektsmål som et nivåsmål, og viste videre til at et slikt mål vil kreve et nytt grunnlagsmateriale og en drøfting av relevant sammenligningsgruppe.

Statens forhandlingsutvalg vektla i tilbudet å styrke grunnlaget for den geografiske produksjonsfordelingen. Det ble foreslått gjort ved å øke stimulansen til å bruke arealressursene, øke kornproduksjonen på arealer som er egnet for det, styrke distriktstilskuddene og strukturtilskuddene til fordel for små og mellomstore bruk i grasbasert husdyrhold generelt og Vestlandet spesielt, styrke produksjon av frukt og grønt og redusere stimulansen til grasbasert husdyrhold i kornområdene.

Statens forhandlingsutvalg la til grunn at avtalepartene kunne styrke strukturdifferensieringen ved å endre profilen i tilskuddssatsene i sentrale ordninger, men ikke ved å gjeninnføre eller redusere tak, eller å gjeninnføre strukturprofil i arealtilskuddene.

1.2.3 *Det videre forløpet av forhandlingene*

Ved framleggelse av Statens tilbud uttrykte Jordbrukets forhandlingsutvalg skuffelse over både innretningen på tilbudet og at budsjettmidlene var for lave. Da Jordbrukets forhandlingsutvalg 9. mai meldte at de ville gå i forhandlinger med staten, la de fram et arbeidsdokument der det ble uttrykt at inntekts-gapet

målt i kroner måtte reduseres, at lønnsomheten for små og mellomstore bruk i hele landet måtte løftes vesentlig samt at forhandlingsutvalget ikke kunne godta en fordeling som vil gi betydelige tap for store produsentgrupper. Arbeidsdokumentet er lagt ved proposisjonen som vedlegg 2.

I plenumsmøte 16. mai meddelte Jordbrukets forhandlingsutvalg at de gjennomførte forhandlingene hadde vist svært liten bevegelse fra regjeringen på å imøtekomme jordbruket, og at et samlet forhandlingsutvalg ikke kunne se at det var grunnlag for videre forhandlinger. Statens forhandlingsleder konstaterte at det var brudd i forhandlingene. Referat fra plenumsmøte følger proposisjonen som vedlegg 3. Jordbrukets forhandlingsutvalg overleverte en ensidig dagsprotokoll, jf. undervedlegg 1.

1.3 Utviklingen i jordbruket

For jordbrukere som selvstendige næringsdrivende er det mange forhold, også utenfor forhandlingene, som påvirker inntektene og den løpende tilpasningen det enkelte år. Næringen vil oppleve årlige svingninger, f.eks. i avlinger og markedsforhold, også under ellers stabile politiske rammer. Videre er jordbruket en kapitalintensiv næring med langsiktige tilpasninger. Derfor vil det ofte kunne ta flere år før en ser målbare resultater som følge av justeringer i politikk og virkemidler. Virkninger av den løpende politikken og endringer i virkemiddelbruken må derfor vurderes over tid. Videre bør utviklingen i jordbruket vurderes opp mot helheten i virkemiddelbruken.

Norsk landbruk består av om lag 185 000 landbrukseiendommer med minst 5 dekar jordbruksareal og/eller 25 dekar produktivt skogareal, og om lag 40 500 jordbruksbedrifter.

Grunnlagsmaterialet

Budsjettnemnda for jordbruket (BFJ) har som hovedoppgave å legge fram og bearbeide et grunnlagsmateriale for jordbruksoppgjøret. Materialet består av følgende tre rapporter:

- Totalkalkylen for jordbruket: Jordbrukets totalregnskap og budsjett. Beregningene viser registrerte og normaliserte tall for inntekter, kostnader, arbeidsforbruk, vederlag til arbeid og kapital og vederlag til arbeid og egenkapital.
- Referansebruksberegninger: Beregningene er basert på driftsgranskningene fra Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO), og brukes til å vurdere utslag av et oppgjør for ulike produksjoner, distrikter og bruksstørrelser.
- Resultatkontrollen for gjennomføringen av landbrukspolitikken.

Inntektsutviklingen for jordbruket vurderes i avtalesammenheng med utgangspunkt i normaliserte regnskaper i Totalkalkylen, inkl. inntektsverdien av jordbruksfradraget ved ligningen.

1.3.1 Matsikkerhet – nasjonal matproduksjon

I Innst. 251 S (2016–2017) sier en samlet komité:

«Komiteen viser til at formålet med å øke matproduksjonen er å øke selvforsyningsgraden, styrke beredskapen og dekke etterspørselen.»

Det siste tiåret har det samlede produksjonsvolumet i jordbruket økt med 1,7 pst. ifølge normalisert regnskap. Produksjonen av husdyrprodukter har økt med ca. 4,6 pst., mens produksjonen av planteprodukter har falt med 4,9 pst.

Det er særlig det kraftfôrbaserte husdyrholdet som har økt, i tillegg til deler av det grovfôrbaserte. Produksjonen av kumelk er relativt stabil. Produksjonen av storfekjøtt er redusert med i overkant av 2 1/2 pst. i perioden, men har økt de siste tre årene som følge av at antall ammekyr øker mer enn reduksjonen i antall melkekyr. Sau- og lammekjøtt hadde tidligere negativ produksjonsutvikling, og det var et stort behov for import. De siste tre til fire årene har denne utviklingen snudd, det er i 2017 overproduksjon i sektoren.

Produksjonen av korn, frukt, poteter og blomster har falt det siste tiåret. De tre siste årene har imidlertid vært svært gode avlingsår, og 2015 ga historisk høye kornavlinger per daa. Matkornavlingen økte fra 2015 til 2016 samtidig som kornarealet økte med ca. 30 000 daa. De gode resultatene i perioden 2014–2016 var imidlertid ikke tilstrekkelig til å snu den negative trenden for det siste tiåret.

Det er variasjon i markedsbalansen mellom de ulike sektorene. For storfekjøtt, korn og i grøntsektoren er det udekkede markedsmuligheter for norskprodusert vare. For svin var det et markedsoverskudd til og med 2014, markedsbalanse i 2015 og 2016 og tendenser til overproduksjon i 2017. For egg er det markedsbalanse.

Selvforsyningsgraden beskriver hjemmemarkedsandelen målt på energibasis, dvs. hvor mye av det vi spiser som er produsert i Norge, og er ett av flere mål på hvilken markedsandel den norske matsektoren har i det norske matmarkedet.

Fra 2015 til 2016 gikk selvforsyningsgraden ned 1 prosentpoeng, til 49 pst., som følge av redusert matkornandel. Selvforsyningsgraden er gjennomgående høy for husdyrprodukter, og klart lavere for planteprodukter.

Selvforsyningsgraden sier ikke noe om opprinnelsen til innsatsvarene i produksjonen. Mange av jordbrukets produksjonsmidler importeres. Etter flere år med reduksjon har den totale andelen norske rå-

varer i kraftfôret økt med 12 prosentpoeng i perioden 2014–2016. Dette skyldes i stor grad de gode kornavlingene og økt kornareal.

1.3.2 Landbruk over hele landet

AREALUTVIKLING OG -FORDELING

Fra 2005 har nytt digitalt kartgrunnlag vært tatt i bruk som kontrollgrunnlag ved søknad om produksjonstilskudd. Overgangen er nå fullført. Tall fra Landbruksdirektoratet viser at innføringen av det nye kartverket i perioden 2005–2013 har gitt en reduksjon i arealet på ca. 3,3 pst. Effekten av nytt kartverk kan skyldes både mer nøyaktige målinger og at endringer som har skjedd over tid, først fanges opp når nytt kartverk tas i bruk. Arealnedgangen utenom nytt kartverk har vært på ca. 1,4 pst. i samme periode. Arealavgangen er redusert fra 60 000 daa per år i perioden med digitalisering til om lag 10 000 daa per år etter 2013.

I 2004 ble det satt et nasjonalt mål om at den årlige omdisponeringen skulle reduseres til under 6 000 daa. Dette målet ble nådd i 2013. I 2015 ble det omdisponert 6 300 daa dyrka mark. Tallene for 2013 og 2014 var de laveste registrerte omdisponeringene siden registreringene startet i 1976. I 2015 fastsatte Stortinget et nytt mål for omdisponering på maksimalt 4 000 dekar per år. Målet skal nås gradvis innen 2020.

Reduksjonen i jordbruksareal i drift i perioden 1999–2016 har først og fremst skjedd på Vestlandet, i Agder-fylkene og i Nord-Norge.

GEOGRAFISK FORDELING AV PRODUKSJON OG ARBEIDSFORBRUK

Den geografiske fordelingen av produksjonen er viktig for økt produksjon og landbruk over hele landet. Det har over noen år vært en tendens til at Østlandet øker sin andel av grasbasert produksjon, med unntak for melk, der produksjonen er stabil geografisk. Budsjettnemndas tall viser at trenden er endret fra 2014. Østlandet økte sine andeler i grasbaserte produksjoner og eng- og åkerarealet i perioden 2006–2014, mens det i perioden fra 2014–2016 er Vestlandet og Trøndelag som har økt sine andeler. Trendsiftet er tydelig, ifølge Budsjettnemndas tall.

Hovedbildet for produksjonsutviklingen er at økningen i produksjoner med vekst kommer i mer sentrale områder. Produksjonen av fjørfekjøtt har hatt en sterk økning de siste ti årene. I Trøndelag har eggproduksjonen økt betydelig de siste årene, mens den har vært relativt stabil i resten av landet. Veksten i grønnsaker på friland har kommet på Østlandet. Veksten i svinekjøttproduksjonen har i størst grad kommet i Rogaland.

For perioden 2010–2016 er arbeidsforbruket redusert med 2,3 pst. årlig.

REKRUTTERING OG NÆRINGSUTVIKLING

Investering og bedriftsutvikling (IBU-midler)

De fylkesvise IBU-midlene har et todelt formål. De skal bidra både til utvikling av ny næringsvirksomhet på landbrukseiendommen, og til utvikling og modernisering av landbruket generelt. IBU-midlene tildeles fylkene etter en fordelingsnøkkel.

I 2016 innvilget Innovasjon Norge støtte til 1 060 søknader. Det er noe færre søknader enn i 2015. Samlet tilsagnssum for tilskudd var i overkant av 544 mill. kroner. Om lag 84 pst. av tilskuddene ble gitt til investeringer innen tradisjonelt landbruk. Gjennomsnittlig beløp for tilskudd var 579 000 kroner i 2016, en økning på 50 000 kroner fra 2015. En gjennomsnittlig investering innen melkeproduksjon var på 5,3 mill. kroner og mottok 760 000 kroner (14 pst.) i investeringsstøtte.

En økende del (33 pst. i 2016) av støtten til investeringer innenfor det tradisjonelle landbruket går til tiltak med miljømessig forbedring av kvalitet på produkter/prosesser, miljøsertifisering/miljøledelse, miljøeffektiv energiomlegging og kulturminner/kulturmiljø.

Det er stor pågang etter investeringsvirkemidler. De fleste søknadene gjelder midler til effektivisering av produksjonsapparatet.

Investeringsstøtte til jord- og hagebruk skal tilpasses de nasjonale markedsforholdene. I 2016 var det en klar nedgang i andel beløp gitt til prosjekter innen planteproduksjon, fra 45,6 mill. kroner i 2015 til 29,7 mill. kroner. Andel av investeringstilskudd som gikk til investeringer innen grovfôrbasert husdyrhold utgjør nærmere 96 pst. av alle tilskudd innen husdyrproduksjon. Det er ikke bevilget midler til konsumeggproduksjon eller kylling.

I forbindelse med en undersøkelse gjort av Menon i 2017 om ringvirkninger av Innovasjon Norges tilskudd til investeringer innen tradisjonelt landbruk, ble det laget en fremstilling av innvilget investeringstilskudd og gjennomsnittlig tilskuddsandel av investeringer per fylke. Menon viste til at tildelingen av tilskudd har en klar distriktsprofil, og er dermed et virkemiddel for å ivareta det politiske målet om å ha landbruk over hele landet.

I gjennomsnitt utvidet melkeproduksjonsbruke- ne produksjonen fra vel 28 til 40 årskyr i 2016. Økning i besetningsstørrelse gir bedre økonomisk grunnlag for å ta i bruk ny og effektiv teknologi som automatiserte melke- og fôringsanlegg. Innen melkeproduksjon går det klart mest investeringsstøtte til søkere som på søknadstidspunktet har en besetningsstørrelse på 21–30 kyr (41 pst.), fulgt av dem med besetningsstørrelse 11–20 kyr (23 pst.).

I 2016 gikk bare 16 pst. av IBU-midlene til andre landbruksbaserte næringer.

Områderettet innsats – Fjellandbruket

I jordbruksoppjøret 2013 ble det satt av 6 mill. kroner per år i tre år fra 2014 til fjellandbruket. Målet var å styrke grunnlaget for bærekraftig verdiskaping i fjellområdene gjennom økt vare- og tjenesteproduksjon basert på landbrukets ressurser, både innenfor tradisjonelt landbruk og innenfor andre landbruksbaserte næringer. Ordningen har inkludert seks fylker.

Fylkesvise midler til rekruttering og kompetanseheving i landbruket

Fylkeskommunene ble tildelt 20 mill. kroner til arbeid med rekruttering og kompetanseheving på landbruks- og matområdet i 2016, fordelt etter samme fordelingsnøkkel som for IBU-midlene. Fylkeskommunene melder om stor etterspørsel etter kompetansetiltak og etter- og videreutdanningstiltak, både for utøvere som allerede er etablert i næringen, og for utøvere som er på vei inn i næringen. Det er behov både for løpende etterutdanningstiltak og for formell videreutdanning. En viss andel av midlene er derfor også i 2016 brukt til samlings- eller nettbasert videreutdanning tilsvarende videregående nivå, ofte kalt Voksenagronom.

Forskning

Forskningsmidlene over jordbruksavtalen forvaltes av et styre bestående av representanter for avtalepartene. Prioriteringene skal støtte opp under de landbruks- og matpolitiske målene og være i tråd med prioriterte innsatsområder fastsatt i årlige jordbruksoppjør. Midlene disponeres i første rekke til forskningsprosjekter etter åpen utlysning. Det settes også av noe midler til utredninger.

For 2016 var det satt av 53 mill. kroner til forskningsmidler over jordbruksavtalen.

Stiftelsen Matmerk

Matmerk administrerer og videreutvikler Kvalitetssystem i landbruket (KSL), godkjennings- og merkeordningen for Inn på tunet, merkeordningene Nyt Norge, Beskyttede betegnelser og Spesialitet, og har ansvaret for generisk markedsføring av økologisk mat samt enkelte andre prosjekter.

KSL skal være et styrings- og kvalitetssystem for den enkelte bonde og dokumentere for forbrukerne, varekjedene og myndighetene hvordan produksjonen foregår på norske gårdsbruk. Det er utviklet en egen godkjenningsordning for Inn på tunet-tilbydere. Totalt 383 Inn på tunet-tilbydere var godkjent ved årsskiftet 2016/2017.

Nyt Norge er et viktig virkemiddel i konkurransestrategien for norsk matproduksjon. Ved utgangen av 2016 var 70 virksomheter og 3 050 produkter godkjent for Nyt Norge-merket, en netto vekst på 480 nye produkter siden 2015.

Ved utgangen av 2016 er totalt 27 produkter godkjent under ordningen Beskyttede betegnelser. Det har vært en markant økning i antall produkter som er godkjent for bruk av Spesialitetsmerket.

Omsetningen av lokalmat i dagligvarehandelen var i 2016 på 4,8 mrd. kroner, en økning på 8,8 pst. fra foregående år. Lokalmatdatabasen.no basert på KSL og samarbeid mellom lokalmatprodusenter, dagligvarehandel og HoReCa-markedet (Hotell-, restaurant- og cateringmarkedet) ble offisielt lansert under Internationale Grüne Woche (IGW) i januar 2016. Nettsiden Økologisk.no gir forbrukerne informasjon om økologisk matproduksjon og økologiske produkter. Ordningen ble evaluert i 2016.

Utviklingsprogrammet

Utviklingsprogrammet – landbruks og reindriftsbasert vekst og verdiskaping skal bidra til å skape flere vekstkraftige bedrifter basert på ressurser fra landbruket og reindriften, og samler flere tidligere utviklingsprogram i ett felles program.

Totalt finansierte Utviklingsprogrammet 43 saker for 32,4 mill. kroner i 2016.

Omdømmesatsingen er en integrert del av innsatsen gjennom Utviklingsprogrammet. Midlene forvaltes av Innovasjon Norge og skal brukes til å synliggjøre og profilere norske råvarer og matkultur nasjonalt og internasjonalt. Matstreif og deltagelsen på Internationale Grüne Woche (IGW) i Berlin er de to viktigste omdømmeprosjektene i programmet og scorer også høyt som kompetansearenaer.

Bygdeturismekampanjen ble videreført også i 2016. Den er en viktig markedsføringskanal for de små landbruksbaserte reiselivsbedriftene.

Bioenergiprogrammet

Bioenergiprogrammet skal bidra til mer miljøvennlige energiløsninger både i landbruket og i andre sektorer og samtidig gi mulighet for økt verdiskaping for skogeiere. Det er også et mål å skape aktivitet i hele landet. I 2016 ble det innvilget støtte til 132 prosjekter. Samlet tilsagn var på 56,9 mill. kroner. Gårdsvarmeanlegg utgjorde også i 2016 det dominerende antallet prosjekter, med 83 anlegg. Med basis i effektundersøkelsene er det anslått at programmet har bidratt til en reduksjon av klimagassutslippene med 72 000 tonn CO₂.

Skogbruk

Innvilgningsrammen til skogbruk over Landbrukskrets utviklingsfond var i 2016 på 214 mill. kroner. Av dette utgjør ordningen for tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket (NMSK) totalt 177 mill. kroner.

Av det totale beløpet til NMSK ble det bevilget 104 mill. kroner til veilbygging, taubane mv. i 2016. Det ble også bevilget 20 mill. kroner til skogsveier over statsbudsjettet på kapittel 1149 post 71.

I 2016 ble det satt ut 34,9 mill. skogplanter, 9 pst. flere enn i 2015. Selv om planteaktiviteten er stadig økende, er det også områder med mangelfull foryngelse etter hogst. Dette er særlig gjeldende etter hogst i skogreisingsstrøk hvor det ikke er tradisjon for å drive skogbruk. Det er kommunene som har ansvar for å etterse at foryngelsesplikten i skogbruksloven blir overholdt. Rutinene for å kontrollere foryngelsesplikten er forbedret, men oppfølgingen er mangelfull i enkelte kommuner.

Skogbruksplan med miljøregistreringer gir skogeier et godt grunnlag for å planlegge effektiv drift av skogen gjennom hogst, planting og andre skogbrukstiltak, og for å ivareta hensynet til miljøverdier på en god måte. Av skogbruksplanmidlene har det også gått noe midler til innsynsløsningen Skogportalen hos NIBIO. Portalen er også et verktøy for skogbruket for dokumentasjon av miljøhensyn. Skogeierne har så langt satt til side nøkkelbiotoper for frivillige miljøhensyn, i hovedsak ikke-hogst. Dette utgjør rundt 4 pst. av det produktive arealet som er kartlagt til nå. Miljøregistreringer i skog har også vært et viktig grunnlag for frivillig vern av skog.

1.3.3 Økt verdiskaping – inntekts- og kostnadsutviklingen

INNTEKTS- OG KOSTNADSUTVIKLING

Årets beregninger viser en økning i vederlag til arbeid og egenkapital fra 2015 til 2016 på 6,1 pst., eller 19 500 kroner per årsverk, ekskl. verdien av jordbruksfradraget. Fra 2016 til 2017 budsjetteres det med en reduksjon på 0,9 pst., tilsvarende 3 200 kroner per årsverk. Inntektsveksten per årsverk fra 2015 til 2016 er vesentlig sterkere enn det som ble lagt til grunn i fjorårets oppgjør, og klart sterkere enn for gjennomsnittet for lønsmottakerne. Det er budsjettert med en reduksjon fra 2016 til 2017, blant annet som følge av økt overproduksjon, høy etterbetaling på melk som er regnskapsført i 2016, og lavere rentefall enn beregnet i fjor. For oppgjørene under denne regjeringen (2014–2017) har vederlaget til arbeid og egenkapital økt med 18,1 pst., til tross for økt overproduksjon og redusert verdi av jordbruksfradraget som følge av lavere skatt på alminnelig inntekt.

Lønnsveksten er av SSB i samme periode anslått til 7,1 pst.

Referansebrukene er basert på NIBIOs driftsgranskinger, som gir data på foretaksnivå. Tabell 3.5 i proposisjonen viser BFJs beregninger av vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk, inkl. virkningen av jordbruksfradraget, for referansebrukene i årene 2015–2017.

Referansebruksberegningene for perioden 2015–2017 viser meget god inntektsutvikling for referansebrukene med melk, egg og poteter. For svin og lam er utviklingen svak som følge av økende overproduksjon og fallende produsentpriser. Tallene viser også at større bruk har større inntekt, målt per årsverk, enn mindre bruk, men utviklingen i perioden 2015–2017 er jevnere enn de siste årene. For melkebruk viser utviklingen fra 2016–2017 at små og mellomstore bruk fikk en klart høyere vekst i tilskudd enn store bruk. Større sauebruk taper mer på prisfallet som følge av overproduksjon enn mindre sauebruk som følge av høyere produksjon per årsverk. Sortert etter geografi er det relativt lik inntektsvekst mellom brukene med melkeproduksjon, med unntak for brukene på Østlandet. Det henger sammen med prioriteringene av arealtilskudd til grovfôr i inneværende avtale.

Til tross for økte avlinger og redusert gjødselpris i 2017 er utviklingen i kornøkonomien svakere på referansebrukene.

BFJ har ikke regnet fram regnskapsresultatet for fjørfe (referansebruk 10) til 2016 og 2017. Fra 2015 er det ikke lenger noe særskilt samdriftsregelverk. Fra årets beregninger har Budsjettneemnda derfor tatt ut referansebruket med samdrift i melkeproduksjon. Brukene som lå til grunn for samdriftsberegningene, er plassert sammen med øvrige melkebruk av tilsvarende størrelse.

Tabell 3.6 i proposisjonen viser årslønnsveksten for alle grupper lønsmottagere, ifølge Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppkjørene, t.o.m. inntektsåret 2016. Det er lagt til grunn en inntektsvekst på 2,4 pst. for 2017, og 3,1 pst. for 2018, som anslått av SSB.

Totalkalkylen viser moderat kostnadsvekst i perioden 2015 til 2017. De siste to årene sett under ett har jordbruket, iflg. BFJ, hatt en samlet kostnadsøkning på 2,3 pst.

De siste ti årene har bruttoinvesteringene i jordbruket inkl. leasing økt med vel 23 pst. i nominelle verdier, men registrerte investeringer varierer en del fra år til år.

UTVIKLING I SYSSELSETTING

Jordbruket stod for 1,8 pst. av samlet sysselsetting i Norge i 2015, mot 4,1 pst. i 1999.

Tabell 3.7 i proposisjonen viser utviklingen i antall jordbruksbedrifter i drift og antall årsverk siden

1989. Fra 2000-tallet var den gjennomsnittlige årlige nedgangen i antall årsverk 4,1 pst. Etter 2010 har den årlige nedgangen vært klart lavere. Med grunnlag i en ny arbeidsforbrukstelling fra SSB regnes det nå med en reduksjon på om lag 2 pst. per år. Reduksjonen i antall jordbruksbedrifter er også avtagende og er nå på i underkant av 2 pst. per år.

STRUKTURUTVIKLING OG PRODUKTIVITET

Antall jordbruksbedrifter er redusert med 22,3 pst., eller om lag 11 800 bedrifter, fra 2005 til 2016. Gjennomsnittlig areal per jordbruksbedrift har økt fra 195 daa i 2005 til 239 daa i 2016. Det har vært en vesentlig strukturendring i alle produksjoner. I 2016 var det 8 489 jordbruksforetak med melkeproduksjon. Dette innebærer en reduksjon i antall bedrifter med melkeproduksjon på over 60 pst. i perioden 1999–2016. Gjennomsnittlig antall melkekyr per melkebruk har økt fra 13,8 i 1999 til 26 i 2016. I jordbruksoppgjøret 2014 ble særreglene for samdrift fjernet i kvote- og produksjonstilskuddsregelverket. Antall melkeproduksjonsforetak som leier inn kvote, har i perioden 2009 til 2016 økt fra 746 til 2 797. I 2016 var i overkant av 240 millioner liter kvote leid ut.

Antall daa korn per bedrift med kornproduksjon økte fra 194 daa i 2005 til 258 daa i 2016. Gjennomsnittlig sauebesetning økte fra 55 til 65 sauer. Antallet verpehøner per bedrift økte fra ca. 4 000 til 7 400, når bedrifter med under 500 høner holdes utenom. Gjennomsnittlig besetningsstørrelse for jordbruksbedrifter med purker økte fra 47 til 82 purker per bedrift i samme periode.

Arealet til jordbruksbedrifter som går ut av drift, overtas i stor grad av andre jordbruksbedrifter og i hovedsak ved leie. Statistikken viser imidlertid betydelig regional variasjon. Andelen leid areal er i gjennomsnitt ca. 44 pst., og andelen har vært stabil de siste årene.

Produktivitetsveksten i jordbruket er høy. Jordbrukssektoren har, de siste ti årene, hatt en vekst i brutto arbeidsproduktivitet på i gjennomsnitt 4,0 pst. per år. Tallgrunnlaget indikerer at produktivitetsveksten har vært mindre de siste årene enn tidligere i perioden. Tilsvarende produktivitetsmål for norsk industri (bruttoprodukt per timeverk) viser en gjennomsnittlig årlig vekst på 1,4 pst., ifølge Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene. Gjennomsnittlig vekst i Fastlands-Norge var 0,7 pst.

1.3.4 Bærekraftig utvikling – miljø og klima

MILJØ OG KLIMA

Nasjonalt miljøprogram har som hovedmål å sikre et åpent og variert jordbruks- og kulturlandskap, og å sikre at et bredt utvalg av landskapstyper og sær-

lige verdifulle biotoper og kulturmiljøer ivaretas og skjøttes. Det skal også bidra til at jordbruksproduksjonen fører til minst mulig forurensning og tap av næringsstoffer til luft og vann. De store ordningene over nasjonalt miljøprogram er areal- og kulturlandskapstilskuddet og tilskudd til dyr som beiter på innmark og utmark.

I jordbruksoppgjøret 2015 ble det bestemt at Areal- og kulturlandskapstilskuddet skulle evalueres. NIBIO leverte evalueringsrapport i desember 2016. Evalueringen er omtalt i kapittel 7 i proposisjonen.

Det var registrert om lag 2,4 millioner beitedyr i utmark i 2016. Antall storfe på utmarksbeite har økt hvert år siden 2007, og det var 4 150 flere storfe på utmarksbeite i 2016 enn i 2015. Det ble også registrert en økning i antall sau og geit på beite i utmark sammenlignet med 2015 (83 580 flere sau og 2 750 flere geiter). Om lag 69 pst. av alle beitedyr var på utmarksbeite i 2016, for sau var andelen 85 pst. og for storfe 29 pst., jf. figur 3.3.

Regionale miljøprogram (RMP) ble innført i 2005. Tilskuddene skal stimulere til økt miljøinnsats i jordbruket ut over det som er mulig gjennom nasjonale ordninger. De regionale miljøprogrammene (RMP) omfatter en sentral del av de mest målrettede tiltakene og virkemidlene over jordbruksavtalen.

I 2016 ble det gjennomført tiltak hos 20 400 foretak for 419 mill. kroner innenfor de regionale miljøprogrammene. De største tiltaksområdene var avrenning til vassdrag og kyst (36 pst.) og kulturlandskap (28 pst.).

Formålet med Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) er å ivareta natur- og kulturminneverdiene i kulturlandskapet samt redusere forurensningen fra jordbruket. Ordningen skal gi mer målrettet innsats med utgangspunkt i lokale behov, utfordringer og målsettinger. Ordningen forvaltes av kommunene og bevilgningen for 2016 var på 175 mill. kroner, herav 80 mill. kroner øremerket dreneringsordningen. Totalt ble det i 2016 innvilget midler til nær 3 000 prosjekter med samlet tilsagn på nær 120 mill. kroner.

En stadig større andel av midlene går til utbedring av hydrotekniske tiltak og andre tiltak for redusert forurensning.

ØKOLOGISK PRODUKSJON OG FORBRUK

Stortinget fastsatte i 2005 et mål om at 15 pst. av matproduksjonen og matforbruket skal være økologisk innen 2015. Målet ble i 2009 forlenget til 2020. Det ble lagt vekt på at satsingen skulle bidra til balanse mellom produksjon og etterspørsel. I behandling av Meld. St. 11 (2015–2016) ble det bestemt at gjeldende tallfestede mål skal avvikles, jf. Innst. 251 S (2016–2017). Stortinget legger til grunn at det må fastsettes et nytt og oppdatert mål i forbindelse med utarbeiding av den varslede strategien for økologisk

jordbruksproduksjon. Målet om at 15 pst. av matproduksjonen og matforbruket skulle være økologisk, lå til grunn for satsingen i 2016.

Samlet for alle produktgrupper økte omsetningen av økologiske produkter i dagligvarehandelen med mer enn 24 pst. fra 2015 til 2016. Omsetningen av økologiske grønnsaker økte spesielt mye, og var den desidert største varegruppen målt i omsetning i 2016. Omsetningsstatistikken skiller ikke mellom norsk-produserte og importerte varer, men ettersom omsetningen øker mer enn produksjonen, indikerer dette at mye av omsetningsveksten blir dekket av importert vare.

Totalt ble det omsatt økologiske matvarer gjennom dagligvarehandelen for nesten 2,5 mrd. kroner i 2016, tilsvarende 1,8 pst. av totalmarkedet. Det er beregnet at omsetningen gjennom andre salgskanaler enn dagligvarehandelen økte med ca. 10 pst. i 2016 til totalt 484 mill. kroner. Det var særlig vekst i storhusholdningsmarkedet.

446 809 daa jordbruksareal ble drevet økologisk i 2016, tilsvarende om lag 4,5 pst. av det totale jordbruksarealet (medregnet karensareal er andelen 4,8 pst.).

Det har de siste årene vært en nedgang i antall driftsenheter med økologisk drift, men dette ser ut til å stabilisere seg fra 2015 til 2016.

Husdyr i økologisk driftsform utgjør en liten andel av det totale antall husdyr i Norge. Tallet på økologiske verpehøner hadde en særlig stor vekst, men også antallet sau, gris og storfe økte. Antall sau og lam i økologisk driftsform utgjør 4,6 pst. av totalt antall, mens storfe utgjør 3,5 pst. av totalt antall storfe.

Det ble satt av 30 mill. kroner for 2016 til utviklingsprosjekter for å fremme produksjon og omsetning innen økologisk landbruk. Midlene ble delt mellom foregangsfylkene og utviklingsprosjekter.

I jordbruksoppkjøret 2016 ble det bestilt flere evalueringer og utredninger til jordbruksoppkjøret 2017. Det legges til grunn at viktige strategiske valg når det gjelder innretningen av arbeidet med økologisk produksjon og forbruk må gjøres i forbindelse med det varslede arbeidet med en strategi for økologisk jordbruk. Oppfølging av evalueringer og utredninger vil vurderes nærmere i strategiarbeidet. Rapportene omtales kort i kapittel 3.4.2.4 i proposisjonen.

ANDRE POLITIKKOMRÅDER

Norsk Landbruksrådgiving (NLR) driver faglig utvikling og uavhengig rådgiving i landbruket gjennom lokale rådgivingsenheter. NLR bidrar til å bringe aktuell forskning ut til produsentene, og er en sentral aktør når det gjelder å øke kompetansen i næringen og legge grunnlaget for god agronomi og effektiv

produksjon. Det ble satt av 82,5 mill. kroner til Norsk Landbruksrådgiving i 2016.

1.4 Utvikling i foredlings- og omsetningsledd

Betydelige deler av næringsmiddelindustrien foredler norskproduserte råvarer, samtidig som den i økende grad er eksponert for internasjonal konkurranse. Importen av næringsmidler øker, men det gjør også den totale omsetningen av matvarer i Norge. Norsk næringsmiddelindustri (ekskl. fiskevarebransjen) har fått redusert sin hjemmemarkedsandel de siste årene. Hjemmemarkedsandelen målt i verdi er anslått til om lag 80 pst., mens den i 2003 utgjorde 88,2 pst. (NILF, Mat og industri 2015).

1.4.1 Utviklingen i internasjonale matvaremarkeder

Samtlige råvaregrupper har en høyere pris per februar 2017 enn tilfellet var i februar 2016, men det er sukker- og meierivarer som har hatt størst økning. Internasjonal pris på meierivarer har økt med 37 pst. det siste året, tilsvarende tall for kjøtt- og kornvarer er henholdsvis 9 og 2 pst.

For den norske RÅK-industrien er prisutviklingen i EU-markedet mer relevant enn verdensmarkedsprisene. Prisutviklingen for meierivarer er spesielt viktig. Reduserte råvareprisforskjeller mellom Norge og EU gir mindre behov for prisnedskrivning til norsk industri. Kronekursen påvirker også norsk industris konkurransekraft. En sterkere krone vil, isolert sett, svekke konkurransekraften til norsk matsektor på hjemmemarkedet. Samtidig bidrar det til at viktige innsatsvarer i jordbruket, og matvarer som importeres, blir billigere.

Den nyeste forbruksundersøkelsen (2012) viste at 11,8 pst. av husholdningenes konsum gikk til matvarer og alkoholfrie drikkevarer. Det er samme konsumandel som i forrige forbruksundersøkelse (2007–2009).

Til tross for at nordmenn bruker en liten andel av inntekten på mat sammenlignet med andre land, er det likevel et høyt prisnivå for matvarer i Norge sammenlignet med andre europeiske land og våre naboland. Ifølge SSB hadde Norge Europas nest høyeste prisnivå på matvarer og alkoholfrie drikkevarer i 2015, prisene lå 59 pst. over EU28. Prisnivået på alle varer og tjenester til konsum i husholdningene var 37 pst. høyere i Norge enn gjennomsnittet i EU28.

1.4.2 Industri og konkurranseforhold

Det ble i 2016 importert landbruksvarer til en verdi av 62 mrd. kroner, en økning på 5 pst. sammenlignet med 2015. Ca. 1,5 prosentpoeng av økningen i importverdien skyldes svakere krone. Verdien på norsk eksport av landbruksvarer var til sammenlig-

ning på 10 mrd. kroner. Av importen var 81 pst. tollfri.

Importen av landbruksvarer består for det meste av produkter som ikke produseres i Norge. De største varegruppene er soyabønner og soyaprodukter til kraftfôr og fiskefôr, andre råvarer til fiskefôr, tropiske frukter, bær, vin, snus og kaffe. Importen av landbruksvarer til fiskefôr (tollfri) er økende, og utgjorde totalt 13,9 mrd. kroner i 2016. Av de importerte fôrråvarene utgjør råvarer til fiskefôr om lag 2/3.

Av landbruksvarer som også produseres i Norge, er de største importgruppene poteter, grønnsaker, frukt og bær, med en samlet importverdi i 2016 på 9,7 mrd. kroner. Dette er for en stor del varer der det ikke er markedsdekning av norsk vare eller bare er tilgang til norsk vare i deler av året. Importverdien av kornprodukter og bakverk var 4,5 mrd. kroner i 2016.

Om lag 65 pst. av importen av landbruksvarer kommer fra EU. Danmark og Sverige er størst, med en samlet eksportverdi til Norge på 11,3 mrd. kroner. Om lag 22 pst. av importen kommer fra GSP-land (u-land), der Brasil er dominerende med sin eksport av proteinråvarer til fiskefôr.

Bearbeidede landbruksprodukter som omfattes av ordningen med råvarepriskompensasjon (RÅK), er spesielt utsatt for økt importkonkurranse. I 2016 ble det importert RÅK-varer til mat til en verdi av 11,7 mrd. kroner. Dette er en økning på 7 pst. fra 2015. I samme periode økte eksporten fra 2 til 2,2 mrd. kroner.

Rundt 90 pst. av RÅK-vareimporten til Norge kommer fra EU, og da i særlig grad fra våre nærmeste naboland. Utviklingen i råvareprisene i Norge sammenlignet med EU er derfor et helt sentralt element i konkurransevilkårene for industrien, og for avsetning av norske jordbruksprodukter.

Primærproduksjonen er avhengig av en konkurransedyktig næringsmiddelindustri som kundebase, og næringsmiddelindustrien er avhengig av råvarer som er konkurransedyktige med hensyn til både pris og kvalitet. Rundt 72 pst. av matkornet, 14 pst. av bær- og fruktproduksjonen, 14 pst. av melkeproduksjonen og 10 pst. av eggproduksjonen inngår i produksjonen av RÅK-varer i Norge.

Dagligvaremarkedet har de siste tiårene vært preget av en økende vertikal integrasjon, noe som påvirker konkurranseforholdene for matindustrien. Det er utviklet nye grossist- og distribusjonsløsninger, og dagligvarekjedene kontrollerer i dag en svært stor andel av distribusjonen av dagligvarer. Den største endringen i dagligvaremarkedet de siste årene er gjennomføringen av Coops overtagelse av ICA Norge. Det er nå tre store dagligvarekjeder som kontrollerer om lag 96 pst. av markedet.

Dagligvarekjedene satser også på oppkjøp av industri og har etablert seg innen bl.a. bakeri-, grønt-

og kjøttsektoren. Virksom konkurranse i alle ledd i verdikjeden er nødvendig for at norske forbrukere skal ha både kvalitetsmessig god mat, et størst mulig vareutvalg og lavest mulig priser. Det har vært debatt om hvilke tiltak som bør iverksettes for å sikre konkurransen og en effektiv verdikjede til beste for forbrukerne. I 2016 ble det igangsatt ulike tiltak og vurderinger for å bedre konkurransesituasjonen. I 2017 er det igangsatt en ekstern utredning av etableringshindre for å finne svar på hvilken effekt det vil kunne gi på konkurransen hvis etableringshindre fjernes eller endres.

1.4.3 Matpolitikken

Antibiotikaresistens er et raskt voksende problem i verden og utgjør en alvorlig trussel mot global helse. Antibiotikabruken i norsk husdyrhold er svært lav i internasjonal sammenheng. Som oppfølging av regjeringens nasjonale strategi mot antibiotikaresistens for perioden 2015 til 2020 ble det i 2016 laget en egen handlingsplan med tiltak mot antibiotikaresistens i landbruket. Viktige sektormål for landbruket er å redusere forbruket av antibiotika til produksjonsdyr med 10 pst. innen 2020, og hindre at den resistente bakterien LA-MRSA etableres i norsk svinehold. Handlingsplanen oppdateres hvert halvår.

Virkemidlene for å fremme dyrevelferd er styrket de senere årene. Det er bl.a. etablert et samarbeid mellom Mattilsynet og politiet om et treårig prøveprosjekt med dyrepoliti i Sør-Trøndelag fra høsten 2015, i Rogaland fra 2016 og forslag om oppstart i Østfold fra 2017, jf. revidert nasjonalbudsjett 2017. Antall tilsyn med landdyr i primærproduksjonen er også økt.

1.5 Importvernet og internasjonale forhold

1.5.1 Importvernet for landbruksvarer

Regjeringen vil balansere ulike hensyn i den nasjonale forvaltningen av importvernet og i internasjonale handelsforhandlinger om landbruksvarer. For forbrukerne vil økt handel med landbruksvarer kunne gi et bedre vareutvalg og lavere matvarepriser. Regjeringen vil avveie ulike hensyn mot hverandre i samsvar med regjeringens mål for landbrukspolitikken, der også hensynet til forutsigbarhet for næringen tillegges vekt.

1.5.2 WTO Landbruksavtalen og nye forhandlinger

Uruguay-runden, med multilaterale forhandlinger om regelverk knyttet til handel, resulterte i opprettelsen av Verdens Handelsorganisasjon (World Trade Organisation – WTO) 1. januar 1995. Samtidig ble det etablert egne avtaler om landbruk (Landbruksavtalen) og om sanitære og plantesanitære for-

hold (SPS-avtalen). Landbruksavtalen legger viktige rammebetingelser for den nasjonale landbrukspolitikken gjennom forpliktelser og rettigheter på de tre områdene markedsadgang, internstøtte og eksportsubsidier.

UTFASING AV EKSPORTSUBSIDIER

På ministerkonferansen i Nairobi i desember 2015 ble det enighet om at industrilandene med umiddelbar virkning skulle avslutte all bruk av eksportsubsidier for sine jordbruksprodukter, med unntak for noen få produkter. For meierivarer, svinekjøtt og bearbejdede jordbruksprodukter er det gitt tillatelse til å fortsette med bruk av eksportsubsidier til utgangen av 2020. Dette berører i hovedsak Norge, Sveits og Canada.

Nairobi-vedtaket innebærer at maksimalt kvantum som kan eksporteres av meierivarer, svinekjøtt og bearbejdede jordbruksvarer, er gjennomsnittet av faktisk eksport i tonn i perioden 2003–2005. For subsidiebeløp skal budsjettbegrensingen fra Norges bindingsliste til WTO legges til grunn. Det legges til grunn at utkast til reviderte norske bindingslister for eksportstøtte vil bli innsendt før ministermøtet i Buenos Aires i desember 2017.

1.5.3 *Import fra u-land*

Verdien av importen av landbruksvarer fra alle u-land utgjorde 14,5 mrd. kroner i 2016, tilsvarende 23,4 pst. av totalimporten.

Toll- og kvotefri markedsadgang for produkter fra de fattigste landene er et sentralt tiltak i norsk utviklings- og handelspolitikk. Alle land på FNs offisielle MUL-liste og alle lavinntektsland med mindre enn 75 mill. innbyggere, til sammen 59 land, omfattes i dag av denne nulltoll-ordningen. Andre u-land får også vesentlige tollreduksjoner ved eksport til Norge. Namibia, Botswana og Swaziland har i tillegg særskilte eksportmuligheter for storfekjøtt og sauekjøtt til Norge.

NY ARTIKKEL 19-AVTALE

I henhold til EØS-avtalens artikkel 19 skal Norge og EU med to års mellomrom gjennomgå vilkårene for handelen med basis landbruksvarer (melk, kjøtt, grønnsaker mv.) med sikte på en gradvis liberalisering.

På EØS-rådsmøtet i mai 2013 ble det enighet mellom EU og Norge om å gjennomgå vilkårene for handel med landbruksvarer, med mål om å starte forhandlinger om en ny artikkel 19-avtale. Norge og EU-kommisjonen kom til enighet om en avtale den 5. april 2017. Den nye artikkel 19-avtalen har et smale produktspespekter enn forrige avtale. I forhandlingene har Norge i hovedsak gitt EU konsesjoner for

landbruksvarer der det allerede er import til ordinær toll eller der det eksisterer et langsiktig importbehov. Avtalen fører derfor i seg selv i begrenset grad til økt import for disse varene.

1.6 Hovedtrekk i oppgjøret

1.6.1 *Mål og rammer*

LAV LØNNSVEKST OG BEDRE KONKURRANSEKRAFT

Moderasjon har preget de siste årenes lønnsoppgjør. En lønns- og kostnadsutvikling i tråd med utviklingen hos våre handelspartnere er nødvendig i den pågående omstillingen av økonomien. Bedre konkurransekraft og god produktivitetsvekst er avgjørende for å sikre arbeidsplassene og utvikle ny framtidsrettet næringsaktivitet i Fastlands-Norge.

Matsektorens konkurransekraft er avgjørende for å opprettholde en høy hjemmemarkedsandel og målet om økt matproduksjon i Norge. Hensynet til matsektorens konkurransekraft gjør at prisøkningene er moderate i regjeringens forslag til oppgjør, slik de var i kravet fra jordbrukets forhandlingsutvalg.

STYRKE GRUNNLAGET FOR DEN GEOGRAFISKE PRODUKSJONSFORDELINGEN

Det er en god utvikling på mange områder i jordbruket. Men det er også utfordringer i jordbruket og for jordbrukspolitikken. Utviklingen i jordbruket var lenge svakere på Vestlandet/Agderfylkene og i Nord-Norge, med større arealavgang og svakere produktionsutvikling. Næringskomiteen viser til at virkemidlene som skal sikre et landbruk i hele landet, heller må styrkes og utvides enn å svekkes eller fjernes. Det har i de grovfôrbaserte husdyrproduksjonene vært et trendskifte siden 2014, hvor produksjonen har økt på Vestlandet og i Trøndelag.

Økt produksjon i jordbruket krever at våre begrensede arealressurser utnyttes effektivt. Stortinget understreker at jordbruksarealet er jordbrukets viktigste ressurs, og virkemidlene må utvikles med sikte på å utnytte arealene effektivt i alle deler av landet. I forslaget til jordbruksoppgjør har regjeringen lagt vekt på å styrke grunnlaget for den geografiske produktionsfordelingen. Det er foreslått gjort ved å øke stimulansen til å bruke utmarksressursene, øke kornproduksjonen på arealer som er egnet for det, styrke distriktstilskuddene og strukturtilskuddene til fordel for små og mellomstore bruk i grasbasert husdyrhold (driftstilskudd og husdyrtilskudd), styrke produksjon av frukt og grønt og redusere stimulansen til grasbasert husdyrhold i kornområdene.

Bedre utnytting av grovfôrareale og bedre kvalitet på grovfôret er viktig, både for å øke produksjonen på norske ressurser og av klimahensyn. Godt grovfôr bidrar til å redusere utslipp per produsert enhet. Det er potensial for økt produksjon av grovfôr,

samtidig som det er potensial for at en del grasarealer kan legges om til kornproduksjon.

Regjeringen ønsker å legge bedre til rette for økt produksjon, en produksjon som er bedre tilpasset markedsmulighetene og bedre bruk av norske arealressurser.

STRUKTURPOLITIKKEN

Stortinget peker på viktigheten av å legge til rette for en variert bruksstruktur, for å utnytte arealene over hele landet.

Regjeringen foreslår å styrke strukturprofilen i flere av tilskuddene ved å øke noen tilskuddssatser for de første enhetene i husdyrtilskuddene og øke driftstilskuddene. Med grunnlag i innstillingen til jordbruksmeldingen og avtale mellom samarbeidspartiene av 28. mai 2014, legger regjeringen til grunn at strukturprofilen ikke kan styrkes ved å gjeninnføre eller redusere tak, eller å gjeninnføre strukturprofil i arealtilskuddene. Innretningen fra 2014 er senere fulgt opp i jordbruksavtalene i 2015 og 2016.

I kravet viste Jordbrukets forhandlingsutvalg til økende inntektsforskjell per årsverk mellom mindre og større bruk. Grunnlagsmaterialet viser at dette i betydelig grad er resultat av økte produsentpriser og fallende rentenivå, og større bruk har oftest hovedinvesteringen nærmere i tid, til et høyere prisnivå og har høyere rentekostnader. Økende etterbetaling på melkeprisen er også et betydelig bidrag til økte inntektsforskjeller.

KLIMA OG MILJØ

Jordbrukspolitikken skal legges om i en mer miljø- og klimavennlig retning. Regjeringen foreslår flere tiltak for å bidra til å redusere utslippene per produsert enhet og tilpasse produksjonen til et klima i endring. Lavere utslipp per produsert enhet vil bidra til å redusere klimaavtrykket av den norske matproduksjonen. Økt produksjon og dyretall, spesielt i det grasbaserte husdyrholdet, vil øke utslippene regnskapsført på jordbruket i det offisielle klimagassregnskapet. Samtidig blir mange av tiltakene som reduserer utslippene per produsert enhet, ikke fanget opp, og det er behov for å forbedre det tekniske beregningsgrunnlaget for utslipp fra jordbruket. Det er samtidig fortsatt betydelig behov for forskning og kunnskapsutvikling, både om utslipp, binding av CO₂ og om tilpasningsmuligheter.

INNTEKTSMÅL OG INNTEKTSMÅLING

I innstillingen om jordbruksmeldingen skriver Stortinget følgende om inntektsmålet for jordbruket:

«Komiteen legger til grunn at utøvere i jordbruket, som selvstendig næringsdrivende, skal ha muligheter til samme inntektsutvikling som andre i sam-

funnet. Inntektsmulighetene må være til stede innenfor en variert bruksstruktur for at norsk jordbruk skal kunne utnytte landets produksjonsmuligheter. For å sikre rekruttering, og for å løfte inntektsmulighetene i næringen, mener komiteen at inntektsmålet skal være å redusere inntektsgapet mellom jordbruket og andre grupper i samfunnet. God markedstilpasning og produktivitetsutvikling vil være en forutsetning for inntektsdannelsen.»

Inntektsmålet har avgjørende betydning for rammens størrelse i jordbruksoppgjøret.

Regjeringen legger til grunn at all nivåheving ut over lik prosentvis vekst er reduksjon i inntektsforskjeller/inntektsgap. Inntektsutviklingen måles i prosent i alle inntektsoppgjør. Det er selvsagt ikke til hinder for å gi enkelte grupper større vekst enn andre, for å nå ulike mål i samfunnet.

Jordbrukets forhandlingsutvalg krevde at oppgjøret må redusere det kronemessige inntektsgapet til andre grupper i samfunnet. Om måling av inntekt i jordbruket skriver Stortinget:

«Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, erkjenner at det er vanskelig å måle inntekt for selvstendig næringsdrivende og sammenligne dette med lønsmottakere. Flertallet viser til at Totalkalkylen utarbeidet av Budsjettnemnda for jordbruket er egnet til å beskrive inntektsutvikling, og i mindre grad egnet til å måle inntektsnivå.»

Med grunnlag i denne merknaden mener regjeringen det ikke kan gjennomføres en overgang til nivåmål, slik Jordbrukets forhandlingsutvalg i realiteten foreslo, med et målesystem tilpasset et utviklingsmål. Det må i tilfelle etableres et nytt grunnlagsmateriale og målesystem for inntekt.

Da inntektsmålet ble et utviklingsmål tidlig på 1990-tallet, gikk partene over til å bruke lønnsstatistikken for alle grupper av lønsmottakere, fordi nivået da ikke lenger hadde betydning. Når Jordbrukets forhandlingsutvalg krever å legge til grunn en nivå-sammenligning, blir det igjen nødvendig å vurdere hva som i så fall er relevant sammenligningsgruppe.

Gode inntektsmuligheter er viktig for å nå de landbrukspolitiske målene, og for å sikre tilstrekkelig rekruttering over tid. En isolert forbedring av inntektsmulighetene, uten tilstrekkelig hensyn til effekten på tilbudet i markedet, vil innebære ny oppbygging av overkapasitet, sløsing med samfunnets ressurser og store inntektstap. Økte inntektsmuligheter som i hovedsak er basert på økt budsjetstøtte, er ikke bærekraftig verken for næringen eller for samfunnet.

For flere viktige husdyrproduksjoner er ikke hovedutfordringen å øke produksjonen, men å bringe markedene i balanse, ved å redusere overproduksjon.

Regjeringen har lagt vekt på å stimulere til økt produksjon på områder hvor markedsmulighetene er gode på hjemmemarkedet.

1.6.2 Grunnlagsmaterialet

Utviklingen i viktige indikatorer fra Budsjett-nemnda for jordbruket (BFJ) er gjengitt i kapittel 3 i proposisjonen.

Totalkalkylen er et sektorregnskap som viser totalverdiene som skapes i norsk jordbruk ved utnyttelse av jordbrukets produksjonsressurser. Siden dette er tall fra et sektorregnskap for selvstendig næringsdrivende, hvor inntektene varierer, er det behov for å vurdere inntektsutviklingen over noe tid.

Etter meget sterk inntektsvekst i 2015 viser årets Totalkalkyle at sektorens gjennomsnittlige Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk (inkl. verdien av jordbruksfradraget) økte med 5,1 pst. i 2016. For 2017 budsjetterer BFJ med en reduksjon på 1,3 pst. Den svake utviklingen til 2017, skyldes i stor grad økt overproduksjon av svin og sau/lam og at nivået i 2016 er høyere enn forutsatt i fjor. BFJ har anslått at brutto pristap som følge av denne økte overproduksjonen fra 2015 til 2017 utgjør 354 mill. kroner, eller 8 100 kroner per årsverk, som tilsvarer 2,2 prosentpoeng. Tap som følge av markedsoverskudd er i henhold til avtalen jordbrukets ansvar. Det ligger m.a.o. betydelige, ikke realiserte inntektsmuligheter i gjeldende avtale.

Fjorårets avtale la til grunn en vekst på 18 3/4 pst. fra 2014 til 2017, uten korreksjon for markedsbalanse noen år. Årets tall viser 18,1 pst. for samme periode. Uten overproduksjon i 2017 kunne veksten vært 2,2 prosentpoeng høyere, og ytterligere ett prosentpoeng høyere uten lavere verdi av jordbruksfradraget. Basert på SSBs økonomiske analyser vil lønnsveksten i samme periode bli på 7,1 pst. Lønnsveksten i 2017 er for øvrig anslått til å bli en del lavere enn det som ble lagt til grunn i fjorårets oppgjør (2,4 vs. 2,8 pst.).

Etter Stortingets behandling av jordbruksmeldingen, skal verdien av det særskilte jordbruksfradraget ved ligningen fortsatt inkluderes ved vurdering av inntektsutviklingen i jordbruket.

I framregningen til 2017 reduseres verdien som følge av at skatten på alminnelig inntekt er redusert fra 27 til 24 pst. Dette betyr i praksis at det fremstår som at inntektene for jordbruket har gått ned i størrel-

sesorden 160 mill. kroner fordi jordbruket, som andre, har fått skattelettelser i denne perioden. At jordbruket har fått skattelette, gjør dermed at overføringene må økes for å oppnå inntektsutvikling som andre grupper.

1.6.3 Rammen

OPPBYGGING AV RAMMEN

Jordbrukets brutto inntekter består av inntjening fra markedet og overføringer fra staten. Oppbyggingen av rammen er basert på anslag for utviklingen i jordbrukets produksjon, kostnadsutvikling samt arbeidsforbruk og anslag på lønnsvekst for andre grupper – se tabell. For de makroøkonomiske størrelsene er SSBs prognoser i Økonomisk utsyn i stor grad lagt til grunn.

I oppbyggingen av rammen har regjeringen i all hovedsak lagt til grunn de samme tekniske forutsetningene for utviklingen til 2018 som Jordbrukets forhandlingsutvalg brukte i kravet. Det eneste avviket er utviklingen i arbeidsforbruket.

Totalt gir anslagene en prognosert økning i brutto inntekter som følge av økt produksjon og prisøkning i sektorer uten målpris på om lag 440 mill. kroner. Prognosert kostnadsvekst blir om lag 814 mill. kroner.

RAMMEN

Etter en helhetsvurdering foreslår regjeringen en ramme for oppgjøret på 410 mill. kroner. Etter en inntektsvekst på 18,1 pst. fra 2014 til 2017 legger rammen til rette for en inntektsvekst på 2 1/4 pst. fra 2017, før oppgjør, til 2018. Det innebærer en inntektsvekst på 20 3/4 pst. fra 2014 til 2018, og i tillegg kan ytterligere inntektsvekst oppnås gjennom bedre markedsbalanse. Overproduksjonen gjør at inntektsveksten kan forbedres tilsvarende om lag 350 mill. kroner ut over rammen, gjennom bedre markedstilpasning. I innstillingen om jordbruksmeldingen skriver en samlet næringskomite at god markedstilpasning er en forutsetning for inntektsmålet. Prognosen for andre grupper er 10,4 pst. i perioden 2014 til 2018.

Oppbygging av økonomisk ramme. Mill. kroner og pst.

	Grunnlag	Volum	Pris	Mill. kr
	Mill. kr			
1. Økt produksjonsvolum	33 717	0,75 %		253
2. Prisøkning på varer uten målpris	13 445		1,4 %	188
3. Driftskostnader	20 634	0,55 %	2,1 %	549
4. Kapitalslit og leasing	8 460			252

	Grunnlag	Volum	Pris	Mill. kr
5. Normalisert realrentekostnad	371			13
6. Arbeidsforbruk	14 615	-2,1 %	3,1 %	137
A. Sum, for lik prosentvis vekst som andre grupper				510
B. Justeringer for tidligere utvikling og øvrige forhold				-100
Sum, ramme, mill. kr.				410

Finansieringen av rammen går fram av tabell 6.4 i proposisjonen. Målprisene økes fra 1. juli 2017 med en årsvirkning på 150 mill. kroner. Fra 2016 er det 79 mill. kroner i overførte midler, som ikke ligger inne i grunnlagsmaterialet fra Budsjettnemnda. Disse midlene disponeres som en del av rammen. Bevilgningen over kap. 1150 foreslås økt med 177 mill. kroner i 2018. Med prognosene i tabell 6.3 vil verdien av jordbruksfradraget øke med 4 mill. kroner.

DISPONERINGER I 2017

I Meld. St. 1 Nasjonalbudsjettet 2017 sa regjeringen at den legger opp til at jord- og skogbruk blir kompensert for økt CO₂-avgift, og ville komme tilbake til innretningen på kompensasjonen ved jordbruksoppgjøret i 2017. Det ble tatt høyde for en kompensasjon på 55 mill. kroner i budsjettet. Budsjett-nemndas totalalkyle viser at reelle kostnader medfører et kompensasjonsbehov på 33 mill. kroner. Kompensasjon på 55 mill. kroner legges likevel til grunn. Det gir en reell overkompensasjon til jordbruket. Det er lagt opp til at disse midlene disponeres til klimatiltak i oppgjøret gjennom bevilgninger fra 2017 og inngår i budsjettfinansieringen.

I forslaget til fordeling er prisnedskrivningstilskuddet for korn redusert og tilskuddet til matkorn økt. Netto frigjør det vel 34 mill. kroner i 2017. Ledige midler i 2017 tilføres Landbrukets utviklingsfond. Forslag til disponering av midler ut av fondet i 2017 framgår av kapittel 7 i proposisjonen.

1.6.4 Fordeling på priser og tiltak

Jordbrukets forhandlingsutvalg la i kravet opp til det minste prisuttaket på mange år. Regjeringen har valgt å legge rammen for målprisøkninger på samme nivå som jordbruket. Budsjett-nemndas sekretariat har beregnet det kvantumsfaste isolerte utslaget av foreslåtte pris- og tilskuddsendringer på referansebrukene, inkludert forutsetninger om pris- og kostnadsendringer og økt utnytting av jordbruksfradraget, tilsvarende forutsetningene for rammen. Gjennomgående er inntektsutslagene på referansebrukene av fordelingen svakest i produksjoner med overkapasitet og tendenser til markedsoverskudd og for kraftfôrbaserte produksjoner.

1.6.5 Andre hovedpunkter

Regjeringen har lagt opp til en fordelingsprofil med grunnlag i prioriteringene som er omtalt i kapittel 6.1 i proposisjonen. I fordelingen er det lagt vekt på å styrke grunnlaget for den geografiske produktionsfordelingen, inntektsutslaget mellom større og mindre bruk med ku og sau, styrke bruken av utmarksbeite, inntektsmulighetene på Vestlandet og i Nord-Norge og en klar forbedring av inntektsmulighetene i grøntsektoren og for korn. Det er lagt vekt på økt produksjon av frukt/grønt og korn, som har gode markedsmuligheter, og en dreining av forbruket mot en større andel plantebasert kosthold vil ha god klima-effekt. Videre er det lagt vekt på å styrke virkemidlene for miljø og klima.

GRASBASERT HUSDYRHOLD

- Målprisen på melk økes med 3 øre per liter.
- For å styrke distriktsprofilen økes distriktstilskuddene til melk innenfor en ramme på 30 mill. kroner.
- Det foreslås å redusere antall produksjonsregioner for kumelk fra 18 til 14 regioner.
- Det foreslås å gjennomføre en begrenset oppkjøpsordning for geitemelkkvoter.
- Kvalitetstilskuddet til storfekjøtt justeres for å legge ytterligere vekt på kvalitet. Satsen for kvalitetsklasse O reduseres, og satsen for klasse O+ og bedre økes. Samtidig foreslås det å ikke gi tilskuddet til slakt med høyt fettinnhold.
- Distriktsprofilen styrkes også ved at distriktstilskuddene til kjøtt økes innenfor en ramme på 48,5 mill. kroner.
- Inntektsmulighetene for små og mellomstore bruk økes ved at driftstilskuddet til storfe og geit økes innenfor en ramme på 57,8 mill. kroner, inkludert en innsparing på vel 10 mill. kroner ved gjeldende satser.
- I tilskuddet til lammeslakt tas kvalitetsklasse O ut av tilskuddsgrunnlaget for å overholde forpliktelser i WTO-avtalen (maksimalt berettiget dyretall i blå boks).
- Husdyrtilskuddet til sau økes med 40 kroner for de første 100 sauene, med gjeldende tilskuddsgrunnlag.
- Tilskudd til innmarksbeiter, det generelle beitetilskuddet og utmarksbeitetilskuddet samles i to

ordninger. Det gjøres ved å øke innmarksbeitefaktoren fra 0,6 til 0,8 (krever 90 mill. kroner), avvikle det generelle beitetilskuddet og tilføre utmarksbeitetilskuddet resten av bevilgningen til beiting.

KORN, GRAS OG ANNEN PLANTEPRODUKSJON

For å bidra til å øke kornproduksjonen og styrke grunnlaget for den geografiske produksjonsfordelingen gjøres følgende endringer:

- Kulturlandskapstilskuddet til alt areal reduseres med 15 kroner per dekar.
- Arealtilskuddet til korn økes med 20 kroner per dekar i sone 1 og 15 kroner per dekar i øvrige soner.
- Arealtilskudd til grovfôr avvikles i de typiske kornområdene (sone 1) og reduseres med 20 kroner per dekar på det øvrige Østlandet og Trøndelags flatbygder (sone 3–4). I sone 5–7 økes arealtilskuddet til grovfôr med 15 kroner per dekar.
- Målprisen på mathvete økes med 9 øre per kg, mens matrug holdes uendret. Målprisene for bygg og havre økes med hhv. 6 og 5 øre. Det gir en samlet inntektsvekst på 70 mill. kroner i sektoren ved normalårsavlinger for korn og oljevekster.
- Prisedskrivningstilskuddet reduseres med 5,8 øre og tilskudd til matkorn økes med 10 øre per kg. Det vil øke prisen på råvarer til kraftfôr med 12 øre og for matkorn med 4 øre per kg.
- Målprisene for poteter økes med 15 øre per kg.
- Målprisene på frukt og grønt økes med 2,2 pst. Distriktstilskuddet til frukt, bær og grønnsaker økes med 14,2 mill. kroner, i hovedsak til Vestlandet (sone 2–5).
- Tilskudd til fruktlager økes med 1 mill. kroner.

KRAFTFØRBASERT HUSDYRHOLD

- Det foreslås å avvikle målprisen for svin og overføre sektoren til volummodellen for markedsbalansering.
- Distrikts- og husdyrtilskuddene videreføres uendret.

LANDBRUKETS UTVIKLINGSFOND (LUF)

Det foreslås følgende økninger i innvilgningsrammen i forhold til innvilgningsrammen for 2017:

- Regjeringen prioriterer bedriftsrettede midler til investering, og foreslår en økning i innvilgningsrammen på 55 mill. kroner.
- Det avsettes 13 mill. kroner til igangsetting av nasjonal modell for voksenagronomen, herav 2 mill. kroner til utvikling av digitale løsninger.

- Utviklingsprogrammet økes med 5 mill. kroner, bevilgningen til Matmerk med 3 mill. kroner og forskning med 2 mill. kroner.
- I sum økes innvilgningsrammen for tilskudd med 90 mill. kroner. Miljø og klimatiltakene på LUF omtales nedenfor.

MILJØ OG KLIMA

Regjeringen foreslår å styrke miljø- og klimainnsatsen ved at:

- Bevilgningen til regionale miljøprogram økes med 10 mill. kroner.
- Satsen i tilskudd til drenering økes fra 1 000 til 1 500 kroner per dekar.
- SMIL-ordningen styrkes med 20 mill. kroner, som hentes fra ubrukte midler på dreneringsordningen, og disponeres til utbedring av luknings- og senkingsanlegg i de planerte leirjordsområdene.
- Bevilgningen til skogbruk økes med 8 mill. kroner. Av disse settes det av 3 mill. kroner til miljøtiltak i skog.
- Investeringsstøtte til organisert beitebruk økes med 3 mill. kroner, øremerket til tiltak mot skrantesyke (CWD) i Nordfjella.
- Tilskudd til biogassordningen økes med 1 mill. kroner.
- Støtten til verdensarvområdene og utvalgte kulturlandskap økes med 4 mill. kroner.
- Klima- og miljøprogrammet økes med 2 mill. kroner.
- Bevilgningen til økologisk produksjon økes med vel 8,6 mill. kroner.
- Bevilgningen til Norsk Landbruksrådgiving økes med 4 mill. kroner.

DISPONERING AV EKSTRABEVILGNING PÅ 55 MILL. KRONER I 2017

I tillegg til omdisponeringer innenfor gjeldende budsjett for 2017 bevilges 55 mill. kroner i 2017, som disponeres til klimatiltak på følgende måte:

- 15,5 mill. kroner til delfinansiering av GENO sitt avlsarbeid gjennom genotyping.
- 6,5 mill. kroner til utredninger under posten Forskning og utvikling.
- 20 mill. kroner til SMIL-ordningen for utbedring av hydrotekniske anlegg.
- 2 mill. kroner til Klima og miljøprogrammet.
- 3 mill. kroner til Verdiskapingsprogrammet for fornybar energi i landbruket (Bioenergiprogrammet).
- 8 mill. kroner til skogbruksplanlegging med miljøregistreringer.

ANDRE PRIORITERINGER

- Velferdsordningene videreføres, og bevilgningene tilpasses gjeldende satser.
- Tilskudd til potetspritt avvikles.
- Landbruks- og matdepartementet vil utvikle finansiering av opplysningsvirksomhet gjennom omsetningsavgift.

1.6.6 Investeringer i landbruket – vedlegg 4 i proposisjonen

Den 5. desember 2016 gjorde Stortinget følgende anmodningsvedtak nr. 108 der underpunkt 57 ble oversendt Landbruks- og matdepartementet for oppfølging:

«Komme tilbake med en plan for langsiktige investeringer i landbruket i revidert nasjonalbudsjett 2017.»

Departementet har valgt å besvare anmodningen i proposisjonen om jordbruksoppkjøret i stedet for i forbindelse med revidert budsjett for 2017, jf. omtale av saken i Meld. St. 2 (2016–2017) Revidert nasjonalbudsjett 2017. Det skyldes hovedsakelig at det er i forbindelse med jordbruksoppkjøret de viktigste virkemidlene som påvirker investeringene i jordbruket behandles i Stortinget. Det legges til grunn at Stortingets vedtak i hovedsak gjelder spørsmål omkring investeringer i det tradisjonelle jordbruket.

Basert på Stortingets ønske om en langsiktig investeringsplan for jordbruket og Innst. 251 S (2016–2017) til Meld. St. 11 (2016–2017) Endring og utvikling, som varsler at investeringsvirkemidler må ligge innenfor jordbruksavtalen, er det regjeringens vurdering at det må være fleksibilitet til å gjøre løpende vurderinger av investeringsbehovet i forbindelse med de årlige jordbruksoppkjørene. En fastsatt plan som baserer seg på en fastsatt ramme, er derfor uhenksmessig.

Regjeringen har i de to siste jordbruksoppkjørene foreslått en høyere avsetning til investeringsvirkemidler enn det jordbruket har fremmet i sine krav. Dette viser denne regjeringens vilje til å stimulere til lønnsomme investeringer. Med utgangspunkt i dagens kunnskap vil det være behov for investeringsvirkemidler om lag på dagens nivå, eller potensielt noe økende.

Regjeringen legger opp til en plan som legger klare føringer for bruken av investeringsvirkemidlene, uavhengig av de årlige fastsatte bevilgningsnivåene. Det må legges til grunn at jordbruksavtalepartene kan gjøre justeringer i disse føringene. Planen må derfor sees på som statens utgangspunkt i møte med jordbruket.

Det legges til grunn følgende plan og føringer for fremtidige investeringer:

- Behovet for investeringsvirkemidler i jordbruket fastsettes årlig gjennom jordbruksavtaleforhandlingene.
- Investeringene bør kanaliseres til produksjoner med markedspotensial og til produksjoner med store behov for fornying av driftsapparatet. Den endelige prioriteringen mellom produksjoner legges til det regionale partnerskapet.
- Investeringsvirkemidlene prioriteres etter lønnsomhet.
- Fylkesvis fordelingsnøkkel skal sikre distriktsmessige hensyn og skal ta hensyn til pågang etter investeringsvirkemidlene i landet fra år til år, og det kan være hensiktsmessig at det blir gjort en omfordeling av udisponerte rammer i løpet av året.
- Innretningen på investeringsvirkemidlene skal ta hensyn til at det er investeringsbehov innenfor en variert bruksstruktur i ulike produksjoner.
- Investeringsvirkemidlene skal ha en innretning som bidrar til å styrke rekrutteringsgrunnlaget i jordbrukssektoren.
- Investeringsvirkemidlene kan innrettes slik at de utløser investeringer som styrker klima- og miljøprofilen i jordbruket.
- Det utredes om investeringsvirkemidlene for framtiden i et begrenset omfang kan bidra til å utløse investeringer i innovativ ny teknologi.
- Investeringsvirkemidlene skal innrettes slik at de utløser maksimalt av nye investeringer for den fastsatte investeringsrammen i jordbruksavtalen.
- Det innføres en øvre beløpsgrense for maksimalt tilskudd på 2 mill. kroner per investeringsøknad.
- Ordningen med risikolån landbruk innrettes slik at den avhjelper utfordringen med toppfinansiering i områder med lavt pantegrunnlag.
- Det legges til rette for andre investeringsvirkemidler som kan bidra til reduserte klimagassutslipp og tilpasning til et klima i endring, for eksempel innenfor Verdskapsprogrammet for fornybar energi i landbruket.

2. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Else-May Botten, Ingrid Heggø, Odd Omland og Knut Storberget, fra Høyre, Laila Davidsen, Ingunn Foss, Gunnar Gundersen og Ove Trellevik, fra Fremskrittspartiet, Sivert Bjørnstad, Oskar J. Grimstad og Morten Ørsal Johansen, fra Kristelig Folkeparti, Line Henriette Hjemdal, fra Senterpartiet, lederen Geir Pollestad, fra Venstre, Pål Farstad, og fra Sosialistisk

Venstreparti, Torgeir Knag Fylkesnes, viser til Prop. 141 S (2016–2017) Jordbruksoppgjør for 2017–2018. Jordbruksoppjøret i 2017 gjelder bevilgninger over kap. 1150 for kalenderåret 2018 og omdisponeringer innenfor vedtatt budsjett for 2017. Videre omfatter oppjøret målpriser i perioden 1. juli 2017 til 30. juni 2018 og enkelte andre bestemmelser.

Komiteen viser til at det mest sentrale politiske grunnlaget for forhandlingene er i år først og fremst Stortingets behandling av Meld. St. 11 (2016–2017) Endring og utvikling, jf. Innst. 251 S (2016–2017).

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, viser til at det i oppjøret er lagt til grunn at konsekvensene av Stortingets behandling skal gjennomføres over tid.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at i spørsmål som ikke er dekket av Stortingets behandling legges regjeringens politiske plattform til grunn.

Komiteen viser til at forhandlingene er ført på grunnlag av Hovedavtalen, hvor formålsparagrafen lyder:

«Avtaleverket for jordbruket har til formål å regulere tiltak som er egnet til å fremme fastlagte mål for jordbruket, og som ikke er uttømmende regulert ved lov, stortingsvedtak eller forskrift.»

Jordbrukets krav ble lagt frem 26. april. Statens tilbud ble lagt frem 5. mai. Den 9. mai meddelte jordbruket at de ville gå i forhandlinger.

Komiteen viser til at det ble forhandlet med sikte på å inngå jordbruksavtale.

Komiteen viser til at det den 16. mai i plenumsmøte ble konstatert at det på bakgrunn av jordbrukets tilbakemelding var brudd i forhandlingene og at regjeringen ville gå til Stortinget med forslag til jordbruksoppgjør basert på Statens tilbud.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, viser til at Jordbrukets forhandlingsutvalg i sitt krav viste til Meld. St. 11 (2016–2017) og Stortingets behandling av denne i Innst. 251 S (2016–2017). Jordbruket krevde en gjennomsnittlig netto inntektsøkning på 31 700 kroner per årsverk. Inntektskravet var bygget opp med grunnlag i at jordbruket først krevde inndekning av kostnadsveksten. Deretter innebar kravet kronemessig lik utvikling som andre grupper (3,1 pst. eller 16 700 kroner) og i tillegg en heving av

inntektsnivået på 15 000 kroner per årsverk, for å redusere inntektsforskjellen til andre grupper.

Med de forutsetninger som var lagt til grunn, hadde kravet en ramme på 1 450 mill. kroner. Kravet var finansiert med 150 mill. kroner i økte målpriser, en økning i bevilgningene over kap. 1150 på 1 150 mill. kroner, 79 mill. kroner i ledige midler på avtalen og 71 mill. kroner i økt verdi av jordbruksfradraget.

Flertallet har merket seg at jordbruket la stor vekt på å følge opp føringene fra Stortinget i deres behandling av Meld. St. 11 (2016–2017), og særlig at en samlet næringskomité skrev at inntektsmålet skal være å redusere inntektsgapet mellom jordbruket og andre grupper i samfunnet. Flertallet peker også på at god markedstilpasning er en forutsetning for inntektsutviklingen.

For å løfte inntektene til små og mellomstore bruk foreslo jordbrukets forhandlingsutvalg blant annet å innføre et driftsvansketilskudd fra 2019, innføre tak på husdyrtilskudd og arealtilskudd, differensiere husdyrtilskuddene og distriktstilskuddet for frukt, innføre en strukturdifferensiering på arealtilskudd for korn og redusere bunnfradraget med 3 000 kroner per foretak.

Flertallet viser til at Statens forhandlingsutvalg tok utgangspunkt i Stortingets behandling av jordbruksmeldingen. Tilbudet hadde en ramme på 410 mill. kroner. Etter en inntektsvekst på over 18 pst. i perioden 2014–2017 la rammen til rette for en inntektsvekst fra 2017 før oppgjør til 2018 på 2 1/4 pst. Staten la videre vekt på Stortingets forutsetninger for inntektsmålet, og viste til at bedre markedstilpasning vil kunne gi en ytterligere inntektsvekst på 2,2 pst., tilsvarende ca. 350 mill. kroner.

Rammen var finansiert med 150 mill. kroner i økte målpriser, 177 mill. kroner over kap. 1150 (hvorav 55 mill. kroner er kompensasjon for økt CO₂-avgift for 2017), overførte midler på 79 mill. kroner og 4 mill. kroner i økt verdi av jordbruksfradraget.

Staten pekte på at jordbruket i sitt krav tolket Stortingets inntektsmål som et nivåsmål, og viste videre til at et slikt mål vil kreve et nytt grunnlagsmateriale og en drøfting av relevant sammenligningsgruppe.

Flertallet viser til at Statens forhandlingsutvalg i tilbudet vektla å styrke grunnlaget for den geografiske produksjonsfordelingen. Det ble foreslått gjort ved å øke stimulansen til å bruke arealressurserne, øke kornproduksjonen på arealer som er egnet for det, styrke distriktstilskuddene og strukturtilskuddene til fordel for små og mellomstore bruk i grasbasert husdyrhold generelt og Vestlandet spesielt, styrke produksjon av frukt og grønt og redusere stimulansen til grasbasert husdyrhold i kornområdene.

Statens forhandlingsutvalg la til grunn at avtalepartene kunne styrke struktur differensieringen ved å endre profilen i tilskuddssatsene i sentrale ordninger, men ikke ved å gjeninnføre eller redusere tak, eller å gjeninnføre strukturprofil i arealtilskuddene.

Flertallet merker seg at jordbrukets forhandlingsutvalg uttrykte skuffelse over innretningen på tilbudet og at budsjettmidlene var for lave. Da jordbrukets forhandlingsutvalg 9. mai meldte at de ville gå i forhandlinger med staten, la de frem et arbeidsdokument der det ble uttrykt at inntektsgapet målt i kroner måtte reduseres, at lønnsomheten for små og mellomstore bruk i hele landet måtte løftes vesentlig samt at forhandlingsutvalget ikke kunne godta en fordeling som vil gi betydelig tap for store produsentgrupper.

Det ble gjennomført forhandlingsmøter 9.–11. mai 2017. I perioden 12.–16. mai var det omfattende kontakt mellom partene på ledernivå og et plenumsmøte mellom forhandlingsdelegasjonene 14. mai 2017 hvor forhandlingssituasjonen ble oppsummert. Gjennom forhandlingene signaliserte staten vilje til å forhandle både om rammens størrelse og om innretning.

I plenumsmøte 16. mai 2017 meddelte jordbrukets forhandlingsutvalg at de gjennomførte forhandlingene hadde vist svært liten bevegelse fra regjeringen på å imøtekomme jordbruket, og at et samlet forhandlingsutvalg ikke kunne se at det var grunnlag for videre forhandlinger. Statens forhandlingsleder konstaterte at det var brudd i forhandlingene.

Flertallet viser til at norsk landbruk består av om lag 185 000 landbrukseiendommer med minst 5 dekar jordbruksareal og/eller 25 dekar produktivt skogareal, og om lag 40 500 jordbruksbedrifter. Utviklingen for gårdsbruk med ganske like muligheter vil variere. Dette skyldes at bønder, som private næringsdrivende treffer sine valg ut fra en helhetlig vurdering av hvilke muligheter landbruket gir, og hvilke andre muligheter den enkelte gårdbruker har for disponering av kompetanse, tid og økonomiske ressurser.

Landbrukspolitikken må til enhver tid ta hensyn til kostnader og konkurransekraft, både for jordbruket og for matindustrien. Alle ledd i verdikjeden er viktige for å oppnå et godt samlet resultat.

Hovedtrekk i oppgjøret

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, viser til at moderasjon har preget de siste årenes lønnsoppgjør. En lønns- og kostnadsutvikling i tråd med utviklingen hos våre handelspartnere er nødvendig i den pågående omstillingen av økonomien. Bedre konkurransekraft og god produktivitetsvekst er av-

gjørende for å sikre arbeidsplassene og utvikle ny fremtidsrettet næringsvirksomhet i Fastlands-Norge.

Internasjonale forhold påvirker i økende grad rammebetingelsene for jordbruket og matindustrien. Importen av jordbruksprodukter er økende. Forskjellen mellom norske og internasjonale priser øker, selv om det varierer mellom produkter og markeder. Dette påvirker konkurransekraften, effekten av importvernet svekkes og behovet for råvareprisutjevning for RÅK-industrien øker. Matsektorens konkurransekraft er avgjørende for å opprettholde en høy hjemmemarkedsandel og målet om økt matproduksjon i Norge. Hensynet til matsektorens konkurransekraft gjør at prisøkningene er moderate i regjeringens forslag til oppgjør, slik de var i kravet fra jordbrukets forhandlingsutvalg.

Flertallet viser til at det er god utvikling på mange områder i jordbruket. Samlet produksjonsvolum øker, og veksten i omsetning av lokalmat er om lag 2,5 ganger større enn i resten av dagligvaremarkedet. Reduksjon i antall jordbruksbedrifter er lavere og arealavgangen flater ut. Gode avlingsår og økt kornareal bidrar til at importen av fôrråvarer er redusert. Utviklingen i produktiviteten er fortsatt god. Bøndene tar i bruk ny teknologi, det blir mer presisjonsjordbruk, plantehelsen er god og bruken av antibiotika er lav. Avls- og avlingsfremgang bidrar også til produktivitetsveksten. Det norske klimaet, den norske naturen og utmarksressursene er fortrinn som kan utnyttes bedre. Inntektsveksten har vært meget god under denne regjeringen, og investerings- og produksjonsviljen er god.

Flertallet viser til at det også er utfordringer i jordbruket og for jordbrukspolitikken. Utviklingen i jordbruket var lenge svakere på Vestlandet/Agderfylkene og i Nord-Norge, med større arealavgang og svakere produksjonsutvikling. Flertallet er opp-tatt av at virkemidlene som skal sikre et landbruk over hele landet, heller må styrkes og utvides enn å svekkes eller fjernes. Statistikk viser at i de grovfôr-baserte husdyrproduksjonene har det vært et trendskifte siden 2014, hvor produksjonen har økt på Vestlandet og i Trøndelag.

I forslaget til jordbruksoppgjør har regjeringen lagt vekt på å styrke grunnlaget for den geografiske produksjonsfordelingen. Det er foreslått gjort ved å øke stimulansen til å bruke utmarksressursene, øke kornproduksjonen på arealer som er egnet for det, styrke distrikttilskuddene og strukturtilskuddene til fordel for små og mellomstore bruk i grasbasert husdyrhold (driftstilskudd og husdyrtilskudd), styrke produksjon av frukt og grønt og redusere stimulansen til grasbasert husdyrhold i kornområdene.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senter-

partiet og Sosialistisk Venstreparti viser til Innst. 251 S (2016–2017), jordbruksmeldingen, som ble behandlet våren 2017, og at flertallet her la nye føringer for jordbrukspolitikken. Disse medlemmer viser til at en samlet komité sluttet seg blant annet til nye formuleringer for produksjonsmål og inntektsmål. Disse medlemmer legger til grunn at Stortingets nylige vedtatte politikk er føringer for både årets og fremtidige jordbruksoppgjør. Disse medlemmer viser til at partienes standpunkter i jordbrukspolitikken fremkommer i Innst. 251 S (2016–2017).

Disse medlemmer understreker at jordbrukets viktigste oppgave er å produsere mat. Av hensyn til beredskap, ressursutnyttning, verdiskaping, sysselsetting og klima er det viktig at norsk jordbruk produserer de fôr- og matvarene som det ligger til rette for å produsere i Norge, og i et omfang som kan dekke innenlands etterspørsel og eksport.

Disse medlemmer viser videre til følgende flertallsmerknad fra Innst. 251 S (2016–2017):

«Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Fremskrittspartiet, mener landbrukspolitikken skal legge til rette for et aktivt landbruk over hele landet og med en foretaksstruktur som bygger på lokale jord-, beite, skog- og utmarksressurser. Kvoteregioner for melk, fraktordninger og geografisk differensierte tilskudd er de viktigste virkemidlene for å sikre landbruk over hele landet. Det vil også i fremtiden være behov for en finmasket struktur på virkemidlene.»

Disse medlemmer viser til at utgangspunktet for matproduksjonen er arealressursene. Forvaltningen av disse må derfor ha et evighetsperspektiv. Disse medlemmer mener tilstanden til det norske jordbruket på mange områder er god. Norske bønder produserer trygg mat av høy kvalitet. Både dyre- og plantehelsen er god, og det legges stor vekt på dyrevelferd i husdyrproduksjonen.

Samtidig registrerer disse medlemmer at norsk jordbruk har utfordringer, for eksempel med å opprettholde bruken av jordbruksarealet og beiteressursene, sikre rekruttering til næringen og opprettholde de marginale jordbruksområdene og med for lav innenlandsproduksjon av enkelte fôr- og matvarer. Jordbruket er en av Norges få komplette verdikjeder. Jordbruket skaper verdier og bidrar til arbeidsplasser og bosetting i hele Norge.

Disse medlemmer viser til at Norge har et kostnadsnivå, et klima, en geografi og en topografi som påvirker muligheten for matproduksjon. Gjennom et samspill mellom dyktige bønder, forvaltning og en aktiv jordbrukspolitikk har Norge likevel lykkes med å produsere trygg mat av høy kvalitet til befolkningen. Disse medlemmer viser til at jordbruket har hatt en utvikling over tid med høy grad av

effektivisering og er i dag en næring som bruker mye teknologi.

Disse medlemmer mener at jordbruket bidrar til viktige fellesskapsgoder som for eksempel åpne kulturlandskap, trygg mat, matvareberedskap og bosetting i hele landet i tillegg til å produsere mat. Disse medlemmer mener at jordbrukspolitikken og distriktspolitikken henger sammen og er et viktig bidrag til at vi har bosetting i hele landet.

Disse medlemmer mener jordbruk er en langsiktig næring som krever forutsigbare rammevilkår over tid. Jordbruket forvalter store verdier og ressurser som er til gode for samfunnet. Disse medlemmer viser til at norsk landbruk er mangfoldig med variert bruksstruktur, topografi og klima. Jordbruket skal ivareta en rekke ulike mål ut over det å produsere mat. Dette krever differensierte virkemidler som er tilpasset de ulike forutsetninger for jordbruksproduksjon i de forskjellige deler av landet. Disse medlemmer viser til at aktivitet knyttet til jordbruket er viktig for mye annen verdiskaping i Norge.

Disse medlemmer viser til vedtatt inntektsmål i Innst. 251 S (2016–2017):

«Disse medlemmer legger til grunn at utøvere i jordbruket, som selvstendig næringsdrivende, skal ha muligheter til samme inntektsutvikling som andre i samfunnet. Inntektsmulighetene må være tilstede innenfor en variert bruksstruktur for at norsk jordbruk skal kunne utnytte landets produksjonsmuligheter. For å sikre rekruttering, og for å løfte inntektsmulighetene i næringen, mener Disse medlemmer at inntektsmålet skal være å redusere inntektsgapet mellom jordbruket og andre grupper i samfunnet. God markedstilpasning og produktivitetsutvikling vil være en forutsetning for inntektsdannelsen.»

Disse medlemmer mener at en bedring av markedsbalansen vil være viktig for å nå inntektsmålet.

Disse medlemmer mener at for kommende oppgjør må budsjettnemnda gjøre vurderinger av kostnad knyttet til ubalanse i markedet og omtale dette som en del av grunnlagsmaterialet.

Disse medlemmer viser til at den økonomiske situasjonen i landet til enhver tid legges til grunn for budsjettvedtak og foreslår etter en samlet vurdering en ramme til fordeling i 2017 på 790 mill. kroner.

Disse medlemmer foretar en betydelig styrking av jordbrukets inntektsmuligheter gjennom de endringer som er foreslått. Det er i årets oppgjør begrenset mulighet til å ta ut økte målpriser. Veksten utover regjeringens opplegg er i hovedsak foreslått tatt ut i form av økte budsjettmidler.

Målet med økning i rammen er å sikre kronemeslig lik utvikling mellom jordbruket og andre grupper, slik inntektsmålet tilsier. I tillegg gjør disse med-

lemmer endringer i fordelingen for å sikre en klarere distriktsprofil samt en målrettet styrking av små og mellomstore bruk. Disse medlemmer har vært opptatt av at disse endringene skal gjennomføres på en måte som sikrer forutsigbarhet for bønder med alle typer produksjon og størrelse.

Disse medlemmer legger til grunn at regjeringen foretar detaljfordelingen av rammen etter konsultasjoner med jordbrukets avtaleparter.

Disse medlemmer har vært klare til å slutføre årets jordbruksoppgjør, men registrerer at et flertall i komiteen ønsker å sende forslaget tilbake til regjeringen. Av den grunn er føringene for oppgjøret fra disse medlemmer mindre konkrete enn de ville ha vært i en situasjon der oppgjøret ble slutført i Stortinget.

Disse medlemmer ber om at jordbruksoppgjøret 2017 slutføres med følgende endringer i inntektsramme og fordeling:

Det fastsettes en total ramme for oppgjøret på 790 mill. kroner. Denne fordeles slik: 485 mill. kroner på kap. 1150, 195 mill. kroner i økte målpriser og 79 mill. kroner i ledige midler fra 2016. I tillegg kommer økt inntektsverdi av jordbruksfradraget på 31,1 mill. kroner.

Disse medlemmer viser til at statens tilbud hadde en total ramme på 410 mill. kroner fordelt på 177 mill. kroner på kap. 1150, 150 mill. kroner i økte målpriser og øvrig ramme var finansiert ved overførte midler fra 2016 og endret verdi av jordbruksfradrag.

Den økte rammen fordeles etter disse føringene og etter konsultasjon med Jordbrukets avtaleparter:

- Reversering av regjeringens omlegging av beitetilskuddene. Utmarksbeite styrkes utover dagens nivå.
- Redusering av regjeringens økning i kraftfôrprisen med 6 øre.
- Reversering av regjeringens kutt i prisedskrivning på potetspritt.
- Reversering av regjeringens kutt i arealtilskudd grovfôr sone 1 og 3–4, og styrking av tilskuddet i sone 5–7.
- Kraftig økning av driftstilskudd til melk og ammeku utover regjeringens forslag. Distriktstilskuddene økes, mest for kjøtt og med samme sats i alle soner unntatt sone 1. Fordelingen av disse skal ta hensyn til best mulig distrikts- og strukturprofil.
- Økning av dyretilskuddet for små og mellomstore sauebruk. En egen satsing på bruk med opp til 100 vinterføra sau.
- Kraftig økning i tilskuddet til ammeku for dyr 1–50 i sone 5–7.
- Økt tilskudd til hjort over 1 år.

- Arealtilskudd til korn økes utover regjeringens forslag.
- Distriktstilskudd og arealtilskudd til frukt, bær og grønnsaker økes.
- De regionale miljøprogrammene styrkes.
- Fraktordningene for kraftfôr og kjøtt styrkes.
- Tilskuddet til veterinære reiser økes.
- Tilskuddene til økologisk jordbruk økes.
- Tilskuddet til velferdsordningene økes.
- Reversering av regjeringens forslag til satsendring i kvalitetstilskudd storfekjøtt.
- Økt målprisramme fordeles med 2 øre på melk og 15 mill. kroner på andre produkter med målpris, unntatt svin.

Overførte midler fra 2016, endret bevilgningsbehov for 2017 og omdisponering 2017; til sammen om lag 109 mill. kroner disponeres slik:

- Kraftig styrking av IBU 2017/2018.
- Støtte til Verdiskapingsprogram for geit.
- Dyrevelferdsprogram mink.

Det gjøres følgende endringer innenfor Landbrukets utviklingsfond LUF:

- Tilskudd til arktisk landbruk styrkes.
- Ordningen med utsiktsrydding fjernes.
- Drenering: Satsøkning med 500 kroner pr. dekar utover regjeringens forslag innenfor dagens ramme. Det vil si 2 000 kr/daa.
- Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) styrkes.
- Klima og miljøprogrammet styrkes.
- Støtten til verdensarvområdene og utvalgte kulturlandskap styrkes.
- Biogassordningen styrkes.

Det gis aksept for at det under prosessen for å slutføre arbeidet med årets jordbruksoppgjør kan gjøres andre endringer i LUF. Frigitte midler som følge av fjerning av ordningen med utsiktsrydding kan disponeres utover de 109 mill. kronene.

Volummodell for svin

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at et velfungerende importvern er en av bærebjelkene i den norske landbruksmodellen. Disse medlemmer støtter ikke forslag som ensidig svekker Norges rettigheter i WTO-avtalen. Disse medlemmer merker seg at Norges forpliktelser i WTO vil bety at eksportstøtten for svin vil falle bort senest fra utgangen av 2020, og at taket for gul støtte i WTO kan gjøre det nødvendig å avvikle målprisen for svin innen den tid. Grunnlagsmaterialet viser at det ikke er sannsynlig at Norge vil komme i konflikt med WTO-forpliktelsene ved å beholde målpris på gris i

2018, og at det derfor ikke er nødvendig å gå over til en markedsordning basert på volummodell for svin inkl. purke og råne i årets jordbruksoppgjør. Disse medlemmer viser til Innst. 251 S (2016–2017), der et flertall støtter overgang til volummodell for alt svinekjøtt, uten å tidfeste overgangen. Disse medlemmer mener at en forhastet overgang vil sette svinenæringen i en helt unødvendig vanskelig situasjon, med bortfall av muligheten til å drive reguleringseksport med prispress og inntektsfall som resultat.

Disse medlemmer viser til Innst. 251 S (2016–2017) og fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen beholde målprisen på svin så lenge det er mulig innenfor våre forpliktelser i WTO.»

Kvoteregioner

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener at kvoteregioner for melk er et av de viktigste virkemidlene for å sikre landbruk over hele landet. Disse medlemmer viser til Innst. 251 S (2016–2017) der flertallet uttalte:

«Flertallet vil derfor være varsom med justeringer av kvoteregionene, men ser at dagens administrative grenser ikke alltid er treffsikre for å sikre en geografisk balansert utvikling av melkeproduksjonen. Dagens kvotegrenser hindrer ikke kvotelekkasje fra sårbare melkeproduksjonsområder innad i Vestland fylker, eller fra dal- og fjellbygder til kornområder i Østland fylker. Ny kvoteregionstruktur bør ta utgangspunkt i sammenlignbare produksjonsforhold for melkeproduksjon. På dette grunnlaget ber flertallet regjeringen utarbeide et forslag for en justert inndeling i 14 kvoteregioner. Partene i jordbruksoppjøret bes om å fastsette detaljerte regionsgrenser i forbindelse med jordbruksforhandlingene 2017.»

Disse medlemmer merker seg at statens forslag ikke imøtekommer dette. Disse medlemmer mener at spørsmålet om nye kvoteregioner basert på mer sammenlignbare produksjonsforhold skal legges inn som tilleggsoppgave og tilleggsmandat for arbeidsgruppa som skal nedsettes for å vurdere kvoteleie.

Opplysningskontor og Nortura/KLF

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener bortfall av for eksempel eksportregulering vil svekke jordbrukets mulighet til å balansere markedet. Disse medlemmer mener at virkemidler for produksjonsregulering vil være viktige for å sikre ba-

lanse i markedet. Disse medlemmer mener at det skal nedsettes et partssammensatt utvalg for å utrede og vurdere hvordan markedsbalanseringen kan styrkes. Disse medlemmer viser til forslaget fra Nortura og KLF om ny markedsordning for kjøtt og egg, og at Opplysningskontorenes rolle inngår som en naturlig del av det utvalget skal vurdere. Disse to sakene settes derfor på vent til utvalgsarbeidet er avsluttet.

15–30-kyrsfjøs prioriteres innenfor IBU-ordningen

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at de fleste av dagens melkefjøs har 15–30 kyr, og at en fornying av disse vil være avgjørende for videre melkeproduksjon i deler av landet. Disse medlemmer viser til merknad fra en samlet komité i jordbruksmeldingen:

«Komiteen mener derfor det bør legges tydeligere føringer for investeringsvirkemidlene i de årlige jordbruksoppjørene. Komiteen mener at innenfor de investeringsmidlene som går til melkebruk, er det spesielt behov for å fornye 15–30 kyrfjøs.»

Disse medlemmer mener at små og mellomstore bruk bør få en større andel av investerings- og bedriftsutviklingsmidlene (IBU) under Innovasjon Norge. Mange av disse har ikke ressursgrunnlag til å utvide produksjonen i dag. Disse medlemmer mener at 15- og 30-kyrsfjøs bør prioriteres høyere, og at det også bør gis støtte til investeringer i 15–30-kyrsfjøs uten krav om økning i produksjonen. Beløpstak og støtteandel i prosent må økes særskilt for denne gruppen, da investeringskostnadene per dyr ligger høyere. På grunn av høyere byggekostnader bør Troms og Finnmark også kunne avvike fra beløpstak. Dette må ivaretas gjennom klare sentrale føringer for bruken av IBU-midler.

Driftsvansketilskudd

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti er bekymret for at dagens virkemidler ikke er tilstrekkelig for å legge til rette for at alt areal blir brukt. Disse medlemmer viser til Innst. 251 S (2016–2017) hvor et flertall gikk inn for å utrede innføring av driftsvansketilskudd.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede og utforme en mulig ordning for et driftsvansketilskudd med sikte på drøftelser i jordbruksoppjøret for 2018.»

Biogass

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at husdyrgjødsel er en verdifull ressurs som ved bruk av biogassreaktor gir fornybar energi, betydelige reduksjoner i klimagassutslipp og samtidig er en verdifull gjødselressurs. Disse medlemmer viser til at komiteens flertall i Innst. 251 S (2016–2017) uttalte at

«det er viktig at større biogassanlegg også kan ta imot husdyrgjødsel. Samtidig må det legges til rette for mindre biogassanlegg på gårder.»

På den bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen om at det ved bygging av industrielle anlegg for produksjon av biogass basert på bl.a. matavfall også legges til rette for mottak av husdyrgjødsel.»

Oppkjøpsordning geit

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senter-

«I statsbudsjettet for 2017 gjøres følgende endringer:

I

Kap.	Post	Formål	Kroner
Utgifter			
1150		Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 21 500 000 til kr 12 682 000	8 818 000
	50	Fondsavsetninger, økes med fra kr 1 148 053 000 til kr 1 312 361 000	164 308 000
	70	Markedsregulering, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 315 100 000 til kr 309 305 000	5 795 000
	73	Pristilskudd, <i>overslagsbevilgning</i> , reduseres med fra kr 3 298 735 000 til kr 3 288 775 000	9 960 000
	74	Direkte tilskudd, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 7 965 410 000 til kr 7 959 813 000	5 597 000
	77	Utviklingstiltak, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 246 380 000 til kr 241 176 000	5 204 000
	78	Velferdsordninger, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 1 541 954 000 til kr 1 468 020 000»	73 934 000

«II

Stortinget gir Landbruks- og matdepartementet fullmakt til å iverksette tiltak i henhold til det fram-

partiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at dette står i jordbrukets krav:

«For 2017 ble forholdstallet for disponibel kvote for geitemelk justert ned til 0,96. Prognosen for 2017 viser bedre anvendelse av geitemelk. Det forventes økning både av brunost og hvitost. Produksjonen av fôr forventes å halveres og utgjør nå ca 3 prosent av produksjonen. Med tilsvarende utvikling i 2018, vil hele geitemelkproduksjonen gå til menneskemat.»

På den bakgrunn mener disse medlemmer at det er for tidlig å sette i gang en oppkjøpsordning for geitemelkkvoter nå, når næringen er i en positiv utvikling og stadig mindre brukes til dyrefôr. Disse medlemmer mener det ikke er nødvendig å sette i gang en oppkjøpsordning nå, men vil prioritere tiltak for økt avsetning av geitemelk.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen om å ikke igangsette en oppkjøpsordning for geitemelkkvoter i 2017 og 2018.»

Disse medlemmer fremmer følgende forslag til vedtak for jordbruksoppgjøret 2017:

lagte forslag til jordbruksoppgjør og med de føringer som ligger i dette vedtak, herunder tiltak som er knyttet til bevilgninger i 2018. Det gis følgende føringer:

Detaljfordeling av rammen skjer etter konsultasjoner med Jordbrukets avtaleparter.

Det fastsettes en total ramme for oppgjøret på 790 mill. kroner. Denne fordeles slik: 485 mill. kroner på kap. 1150, 195 mill. kroner i økte målpriser og 79 mill. kroner i ledige midler fra 2016 og økt inntektsverdi av jordbruksfradraget 31,1 mill. kroner.

- Omlegging av beitetilskuddene gjennomføres ikke. Utmarksbeite styrkes utover dagens nivå.
- Økning i kraftfôrprisen med 6 øre.
- Prisnedskrivning på potetsprit beholdes på dagens nivå.
- Arealtilskudd grovfôr sone 1 og 3–4 reduseres ikke.
- Arealtilskuddet i sone 5–7 styrkes.
- Driftstilskudd til melk og ammeku økes kraftig, samtidig som distriktstilskuddene på melk og kjøtt styrkes fra dagens nivå. Distriktstilskuddet for geit og storfe i sone 4–5 økes på linje med andre soner. Fordelingen av disse skal sikre en best mulig distrikts- og strukturprofil.
- Dyretilskuddet for små og mellomstore sauebruk økes. En egen satsing på bruk med opp til 100 vinterfôra sau.
- Tilskudd til ammeku for dyr 1–50 i sone 5–7 styrkes.
- Økt tilskudd til hjort over 1 år.
- Arealtilskudd til korn økes.
- Distriktstilskudd og arealtilskudd til frukt, bær og grønnsaker økes.
- De regionale miljøprogrammene styrkes.
- Fraktordningene for kraftfôr og kjøtt styrkes.
- Tilskuddet til veterinære reiser økes.
- Tilskuddene til økologisk jordbruk økes.
- Tilskuddet til velferdsordningene økes.
- Satsendring i kvalitetstilskudd storfekjøtt gjennomføres ikke.
- Økt målprisramme fordeles med 2 øre på melk og 15 mill. på andre produkter med målpris unntatt svin.

Overførte midler fra 2016, endret bevilgningsbehov for 2017 og omdisponering 2017; til sammen om lag 109 mill. kroner disponeres slik:

- Kraftig styrking av IBU 2017/2018.
- Støtte til Verdiskapingsprogram for geit
- Støtte til Dyrevelferdsprogram mink.

Det gjøres følgende endringer innenfor Landbrukets utviklingsfond LUF:

- Tilskudd til arktisk landbruk styrkes.
- Ordningen med utsiktsrydding fjernes. Ledige midler avsatt til ordningen kan disponeres til andre satsinger.
- Drenering: Øke satsen for tilskudd til drenering til 2 000 kroner per dekar innenfor dagens

ramme. Partene må vurdere å gjøre tilpasninger som sikrer drenering også på areal som er spesielt krevende å drenere, eller som i dag ikke kvalifiserer til tilskudd.

- Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) styrkes.
- Klima og miljøprogrammet styrkes.
- Støtten til verdensarvområdene og utvalgte kulturlandskap styrkes.
- Biogassordningen styrkes.

Det kan gjøres justeringer i LUF som partene mener er hensiktsmessig. Frigitte midler som følge av fjerning av ordningen med utsiktsrydding kan disponeres utover de 109 mill. kronene.

Målpris på svin videreføres i 2018, og beholdes så lenge det er mulig innenfor våre forpliktelser i WTO.

Inndeling i 14 nye kvoteregioner basert på mer sammenlignbare produksjonsforhold skal legges inn som tilleggsoppgave og tilleggsmandat for arbeidsgruppa som skal nedsettes for å vurdere kvoteleie.

Det skal nedsettes et partssammensatt utvalg for å utrede og vurdere hvordan markedsbalanseringen kan styrkes. Forslaget fra Nortura og KLF om ny markedsordning for kjøtt og egg, og Opplysningskontorenes rolle, inngår som en del av det utvalget skal vurdere. Disse to sakene settes derfor på vent til utvalgsarbeidet er avsluttet.

Små og mellomstore bruk bør få en større andel av investerings- og bedriftsutviklingsmidlene (IBU) under Innovasjon Norge. Det bør gis støtte til investeringer i 15–30-kyrsfjøs også uten krav om økning i produksjonen. Beløpstak og støtteandel i prosent må økes særskilt for denne gruppen. På grunn av høyere byggekostnader bør Troms og Finnmark også kunne avvike fra beløpstak. Dette må ivaretas gjennom klare sentrale føringer for bruken av IBU-midler.

Det skal utredes og utformes en mulig ordning for et driftsvansketilskudd med sikte på drøftelser i jordbruksoppgjøret for 2018.

Det settes ikke i gang en oppkjøpsordning for geitemelk i 2018, men prioriteres tiltak for økt avsetning.»

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til Prop. 141 S (2016–2017) som gir et godt grunnlag for en fortsatt positiv utvikling i jordbruket. Disse medlemmer understreker at inntektsutviklingen for jordbruket i de tre siste årene har vært betydelig sterkere enn for andre grupper i samfunnet. Jordbrukets inntekstvekst er i perioden 2014–2016 på 18,1 pst., mens for andre grupper har utviklingen vært på 7,1 pst. Disse medlemmer mener dette indikerer at det går godt i norsk landbruk. Produksjonen har aldri vært høyere. Investeringene går opp, arealnedgangen flater ut og

antall gårdsbruk som legges ned, er lavere per år enn under senterparti- og arbeiderpartistyre i 2005–2013.

Disse medlemmer viser til at regjeringen i Prop. 141 S (2016–2017) legger frem et forslag til ramme som er høyere enn det jordbruket inngikk avtale på både i 2015 og i 2016. I tillegg foreslås budsjettstøtten økt med 177 mill. kroner. Det er høyere vekst i budsjettstøtte enn bondeorganisasjonene selv har forhandlet seg til i de tre foregående år. Disse medlemmer viser til at statsråd Jon Georg Dale på pressekonferansen etter at bruddet i forhandlingene var et faktum, opplyste om at regjeringen hadde strukket seg ytterligere gjennom forhandlingen, til en ramme på 550 mill. kroner.

I Innst. 251 S (2016–2017) om jordbrukspolitikken fastsatte Stortinget et nytt inntektsmål for jordbruket, et inntektsmål som også peker på jordbrukets eget ansvar for overproduksjon. Dersom jordbruket oppnår markedsbalanse vil dette gi rom for økte inntekter i størrelsesorden 350 mill. kroner utover forslaget i Prop. 141 S (2016–2017).

Disse medlemmer understreker at bønder ikke er lønsmottakere, men selvstendig næringsdrivende. Jordbruksoppgjøret er derfor ikke en forhandling om et lønnsnivå, men en forhandling om å gi et visst grunnlag for inntektsutvikling. Bøndene er selv ansvarlige for å hente ut dette inntektspotensialet. Disse medlemmer påpeker likevel at lønnsoppgjørene de siste årene har vært preget av moderasjon, og at dette også må reflekteres i jordbruksoppgjøret.

På denne bakgrunn vil disse medlemmer primært stemme for forslaget til jordbruksoppgjør med en ramme på 410 mill. kroner og en innretning som i Prop. 141 S (2016–2017).

Disse medlemmer viser for øvrig til disse partiets merknader i Innst. 251 S (2016–2017) om jordbrukspolitikken.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti vil ha et aktivt og mangfoldig jordbruk over hele landet, med produksjoner og foretaksstrukturer som bygger på lokale jord-, beite-, skog- og utmarksareal. Dette medlem ønsker derfor å videreføre mange kvoteregioner for kumelk, fraktordningene og geografi- og struktur-differensierte virkemidler over jordbruksavtalen. Dette medlem viser til at brukene i Norge varierer mye både i størrelse og driftsvilkår. Dette medlem mener at næringsutøvere i alle produksjoner og på alle brukstyper skal ha reell mulighet til inntektsutvikling på linje med andre i samfunnet. For å sikre rekruttering og for å løfte inntektene i næringen mener dette medlem at inntektsmålet skal være å redusere inntektsgapet mellom jordbruket og andre grupper i samfunnet. Dette medlem legger til grunn at inntektsgapet bare kan reduseres hvis jordbruket får en inntektsut-

vikling som kronemessig er større enn andre gruppers.

Dette medlem vil forsvare forhandlingsinstittuttet og at jordbruket ved sine produsentsamvirker skal stå for markedsbalanseringen. Næringens inntektstap på grunn av markedsbalanse oppstår både som lavere inntekter enn forutsatt og som høyere kostnader enn ved et balansert marked. Dette medlem mener at det ikke er rimelig å korrigere grunnlagsmaterialet for u-utnyttet målpris eller annet ubrukt prispotensial som har vært inkludert i tidligere oppgjør og rammer. Dette medlem viser til merknad i Innst. 251 S (2016–2017) om de ekstra kostnader jordbruket pådrar seg på grunn av markedsbalanse. Dette medlem viser til at jordbruket i 2017 kommer til å ha mellom 150 og 200 mill. kroner i ekstra kostnader knyttet til høy omsetningsavgift på grunn av markedsbalanse, regnet i forhold til et balansert marked. Dette medlem ber om at Budsjettnemnda for kommende oppgjør gjør vurderinger av kostnader knyttet til markedsbalanse og legger det inn som en del av grunnlagsmaterialet.

Komiteens medlem fra Venstre mener at kanaliseringspolitikken med utstrakt beitebruk og dyrehold i Distrikts-Norge skal være gjeldende og forsterkes. Dette er svært viktig for små og mellomstore bruk. Venstre vil ha en styrking av slike bruk. Det betyr også at matjord og arealer opprettholdes i hele Norge.

Dersom man forrykker balansen mellom de ulike produksjonene, kan det medføre mer melk- og kjøttproduksjon i sentrale områder. Det kan medføre nedbygging av verdifull matjord og reduksjon av dyrehold i Distrikts-Norge. Det ønsker ikke dette medlem. Derfor er det etter dette medlems syn viktig å styrke kornøkonomien i flatbygdene og øke stimulansen til at den grovførbaserte husdyrproduksjonen blir liggende i distriktene.

Økonomisk bærekraft er viktig for dette medlem. Dette medlem har ønsket en høyere ramme, men har også vært klar på at det påligger næringen selv et ansvar for å kunne redusere inntektsgapet mot andre næringer. Næringens ansvar for selv å bidra til sin inntektsutvikling fremkommer i innstillingen til jordbruksmeldingen, der dette medlem sammen med resten av næringskomiteen understreket ansvaret næringen har for dette. For dette medlem er det viktig at man har funnet en løsning som er økonomisk ansvarlig. Videre mener dette medlem det er viktig at dyrevelferden i norsk jordbruk fortsatt skal være god og ha høy prioritet. Dette medlem mener ny ramme skal være 625 mill. kroner. Dette medlem mener differansen mellom statens tilbud på 410 mill. kroner og ny ramme på 625 mill. kroner skal finansieres med friske budsjett-

midler. I tillegg vil 130 mill. kroner kunne fordeles i 2018 fra egenkapitalen i LUF (Landbrukets utviklingsfond). Tildeling fra LUF vil ytterligere kunne styrke jordbrukets inntektsmuligheter i 2018, det samme vil bedre markedsbalanse gjøre.

Som følge av endringer i kommunestruktur vil det etter dette medlems syn være nødvendig å vurdere oppjusteringer i tilskuddssoner. Et aktuelt eksempel er kommunene Nærøy, Leka, Vikna og Bindal.

Dette medlem ber om at partene benytter det økte handlingsrommet en slik ramme gir til å:

- Styrke små og mellomstore bruk
- Styrke grunnlaget for beiting på innmark
- Prioritere utviklingsprogrammet for å stimulere tilleggsnæringer/lokalmat og legge til rette for landbruksbasert reiseliv
- Videreføre økologiseringen
- Gi bedre investeringsmuligheter i bygg og jord innenfor en variert bruksstruktur
- Intensivere klima- og miljøarbeidet, blant annet ved bruk av mer tre i bygninger og styrking av dreneringsmuligheter
- Fortsatt stimulere potetsprøtproduksjon

«I statsbudsjettet for 2017 gjøres følgende endringer:

Kap.	Post	Formål	Kroner
Utgifter:			
1150		Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 21 500 000 til kr 12 682 000	8 818 000
	50	Fondsavsetninger, økes med fra kr 1 148 053 000 til kr 1 297 601 000	149 548 000
	70	Markedsregulering, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 315 100 000 til kr 309 305 000	5 795 000
	73	Pristilskudd, <i>overslagsbevilgning</i> , økes med Fra kr 3 298 735 000 til kr 3 303 535 000	4 800 000
	74	Direkte tilskudd, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 7 965 410 000 til kr 7 959 813 000	5 597 000
	77	Utviklingstiltak, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 246 380 000 til kr 241 176 000	5 204 000
	78	Velferdsordninger, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 1 541 954 000 til kr 1 468 020 000»	73 934 000

Stortinget gir Landbruks- og matdepartementet fullmakt til å iverksette tiltak for gjennomføring av jordbruksoppjøret 2017–2018, herunder tiltak som er knyttet til bevilgninger i 2018.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senter-

partiet og Sosialistisk Venstreparti mener det er uheldig at det legges opp til å godkjenne årets jordbruksoppgjør før forhandlingene er sluttført. Det vil ikke fremstå som reelle forhandlinger. Det er også uheldig at Stortinget godkjenner målpriser uten å vite hva som er innholdet ellers i oppjøret. Disse medlemmer mener det ville vært ryddig å

Dette medlem ber partene prioritere rask fremdrift.
 Dette medlem viser til at målpris og kraftforpris har virkning fra 1. juli 2017, mens jordbruksavtalens budsjettstøtte har virkning fra 1. januar 2018. For å sikre at det blir praktisk mulig å få gjennomført reelle forhandlinger med de føringer som legges, fremmer dette medlem forslag om å fastsette målpris og kraftforpris før oppjøret sendes tilbake. Dette medlem fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber Landbruks- og matdepartementet om å gjennomføre nye forhandlinger om jordbruksavtale for 2017–2018.

Endringer i målpriser i Prop. 141 S (2016–2017) fastsettes i tråd med forslaget i proposisjonen som delfinansiering av rammen.

Prisnedskrivningstilskuddet til norsk korn (post 73.19) endres ikke som foreslått i Prop. 141 S (2016–2017), men videreføres med uendrede satser.

Tilskudd til norsk matkorn (post 73.20) endres ikke som foreslått i Prop. 141 S (2016–2017), men økes med 4 øre per kg fra gjeldende satser.»

legge opp til en prosess der jordbruksoppkjøret ble behandlet i Stortinget som en egen proposisjon etter at forhandlingene var avsluttet.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til sitt primære stand-

punkt, men vil – basert på situasjonen i Stortinget – stemme for Venstres forslag om å sende jordbruksoppkjøret tilbake til regjeringen med sikte på nye forhandlinger med jordbruket.

3. Forslag fra mindretall

Forslag fra Høyre og Fremskrittspartiet:

Forslag 1

I statsbudsjettet for 2017 gjøres følgende endringer:

Kap.	Post	Formål	Kroner
Utgifter			
1150		Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 21 500 000 til kr 12 682 000	8 818 000
	50	Fondsavsetninger, økes med fra kr 1 148 053 000 til kr 1 336 721 000	188 668 000
	70	Markedsregulering, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 315 100 000 til kr 309 305 000	5 795 000
	73	Pristilskudd, <i>overslagsbevilgning</i> , reduseres med Fra kr 3 298 735 000 til kr 3 264 415 000	34 320 000
	74	Direkte tilskudd, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 7 965 410 000 til kr 7 959 813 000	5 597 000
	77	Utviklingstiltak, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 246 380 000 til kr 241 176 000	5 204 000
	78	Velferdsordninger, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 1 541 954 000 til kr 1 468 020 000	73 934 000

Forslag 2

Stortinget gir Landbruks- og matdepartementet fullmakt til å iverksette tiltak i henhold til det framlagte forslag til jordbruksoppkjøp, herunder tiltak som er knyttet til bevilgninger i 2018.

Forslag fra Venstre:

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen om å gjennomføre nye forhandlinger om jordbruksavtale for 2017–2018.

Endringer i målpriser i Prop. 141 S (2016–2017) fastsettes i tråd med forslaget i proposisjonen som delfinansiering av rammen.

Prisnedskrivningstilskuddet til norsk korn (post 73.19) endres ikke som foreslått i Prop. 141 S (2016–2017), men videreføres med uendrede satser.

Tilskudd til norsk matkorn (post 73.20) endres ikke som foreslått i Prop. 141 S (2016–2017), men økes med 4 øre per kg fra gjeldende satser.

Forslag 4

I statsbudsjettet for 2017 gjøres følgende endringer:

Kap.	Post	Formål	Kroner
Utgifter			
1150		Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 21 500 000 til kr 12 682 000	8 818 000
	50	Fondsavsetninger, økes med fra kr 1 148 053 000 til kr 1 297 601 000	149 548 000
	70	Markedsregulering, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 315 100 000 til kr 309 305 000	5 795 000
	73	Pristilskudd, <i>overslagsbevilgning</i> , økes med Fra kr 3 298 735 000 til kr 3 303 535 000	4 800 000
	74	Direkte tilskudd, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 7 965 410 000 til kr 7 959 813 000	5 597 000
	77	Utviklingstiltak, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 246 380 000 til kr 241 176 000	5 204 000
	78	Velferdsordninger, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 1 541 954 000 til kr 1 468 020 000	73 934 000

Forslag 5

Stortinget gir Landbruks- og matdepartementet fullmakt til å iverksette tiltak for gjennomføring av jordbruksoppjøret 2017–2018, herunder tiltak som er knyttet til bevilgninger i 2018.

4. Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, som utgjør største fraksjon i komiteen.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og råder Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

I

Stortinget ber regjeringen beholde målprisen på svin så lenge det er mulig innenfor våre forpliktelser i WTO.

II

Stortinget ber regjeringen utrede og utforme en mulig ordning for et driftsvansketilskudd med sikte på drøftelser i jordbruksoppjøret for 2018.

III

Stortinget ber regjeringen om at det ved bygging av industrielle anlegg for produksjon av biogass basert på bl.a. matavfall også legges til rette for mottak av husdyrgjødsel.

IV

Stortinget ber regjeringen om å ikke igangsette en oppkjøpsordning for geitemelkkvoter i 2017 og 2018.

V

I statsbudsjettet for 2017 gjøres følgende endringer:

Kap.	Post	Formål	Kroner
Utgifter:			
1150		Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 21 500 000 til kr 12 682 000	8 818 000
	50	Fondsavsetninger, økes med fra kr 1 148 053 000 til kr 1 312 361 000	164 308 000
	70	Markedsregulering, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 315 100 000 til kr 309 305 000	5 795 000
	73	Pristilskudd, <i>overslagsbevilgning</i> , reduseres med Fra kr 3 298 735 000 til kr 3 288 775 000	9 960 000
	74	Direkte tilskudd, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 7 965 410 000 til kr 7 959 813 000	5 597 000
	77	Utviklingstiltak, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 246 380 000 til kr 241 176 000	5 204 000
	78	Velferdsordninger, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 1 541 954 000 til kr 1 468 020 000	73 934 000

VI

Stortinget gir Landbruks- og matdepartementet fullmakt til å iverksette tiltak i henhold til det framlagte forslag til jordbruksoppgjør og med de føringer som ligger i dette vedtak, herunder tiltak som er knyttet til bevilgninger i 2018. Det gis følgende føringer:

Detaljfordeling av rammen skjer etter konsultasjoner med Jordbrukets avtaleparter.

Det fastsettes en total ramme for oppgjøret på 790 mill. kroner. Denne fordeles slik: 485 mill. kroner på kap. 1150, 195 mill. kroner i økte målpriser og 79 mill. kroner i ledige midler fra 2016 og økt inntektsverdi av jordbruksfradraget 31,1 mill. kroner.

- Omlegging av beitetilskuddene gjennomføres ikke. Utmarksbeite styrkes utover dagens nivå.
- Økning i kraftfôrprisen med 6 øre.
- Prisnedskrivning på potetsprit beholdes på dagens nivå.
- Arealtilskudd grovfôr sone 1 og 3–4 reduseres ikke.
- Arealtilskuddet i sone 5–7 styrkes.
- Driftstilskudd til melk og ammeku økes kraftig, samtidig som distriktstilskuddene på melk og kjøtt styrkes fra dagens nivå. Distriktstilskuddet for geit og storfe i sone 4–5 økes på linje med andre soner. Fordelingen av disse skal sikre en best mulig distrikts- og strukturprofil.

- Dyretilskuddet for små og mellomstore sauebruk økes. En egen satsing på bruk med opp til 100 vinterfôra sau.
- Tilskudd til ammeku for dyr 1–50 i sone 5–7 styrkes.
- Økt tilskudd til hjort over 1 år.
- Arealtilskudd til korn økes.
- Distriktstilskudd og arealtilskudd til frukt, bær og grønnsaker økes.
- De regionale miljøprogrammene styrkes.
- Fraktordningene for kraftfôr og kjøtt styrkes.
- Tilskuddet til veterinære reiser økes.
- Tilskuddene til økologisk jordbruk økes.
- Tilskuddet til velferdsordningene økes.
- Satsendring i kvalitetstilskudd storfekjøtt gjennomføres ikke.
- Økt målprisramme fordeles med 2 øre på melk og 15 mill. på andre produkter med målpris unntatt svin.

Overførte midler fra 2016, endret bevilgningsbehov for 2017 og omdisponering 2017; til sammen om lag 109 mill. kroner disponeres slik:

- Kraftig styrking av IBU 2017/2018.
- Støtte til Verdiskapingsprogram for geit
- Støtte til Dyrevelferdsprogram mink.

Det gjøres følgende endringer innenfor Landbrukets utviklingsfond LUF:

- Tilskudd til arktisk landbruk styrkes.

- Ordningen med utsiktsrydding fjernes. Ledige midler avsatt til ordningen kan disponeres til andre satsinger.
- Drenering: Øke satsen for tilskudd til drenering til 2 000 kroner per dekar innenfor dagens ramme. Partene må vurdere å gjøre tilpasninger som sikrer drenering også på areal som er spesielt krevende å drenere eller som i dag ikke kvalifiserer til tilskudd.
- Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) styrkes.
- Klima og miljøprogrammet styrkes.
- Støtten til verdensarvområdene og utvalgte kulturlandskap styrkes.
- Biogassordningen styrkes.

Det kan gjøres justeringer i LUF som partene mener er hensiktsmessig. Frigitte midler som følge av fjerning av ordningen med utsiktsrydding kan disponeres utover de 109 mill. kronene.

Målpris på svin videreføres i 2018, og beholdes så lenge det er mulig innenfor våre forpliktelser i WTO.

Inndeling i 14 nye kvoteregioner basert på mer sammenlignbare produksjonsforhold skal legges inn

som tilleggsoppgave og tilleggsmandat for arbeidsgruppa som skal nedsettes for å vurdere kvoteleie.

Det skal nedsettes et partssammensatt utvalg for å utrede og vurdere hvordan markedsbalanseringen kan styrkes. Forslaget fra Nortura og KLF om ny markedsordning for kjøtt og egg, og Opplysningskontorenes rolle, inngår som en del av det utvalget skal vurdere. Disse to sakene settes derfor på vent til utvalgsarbeidet er avsluttet.

Små og mellomstore bruk bør få en større andel av investerings- og bedriftsutviklingsmidlene (IBU) under Innovasjon Norge. Det bør gis støtte til investeringer i 15–30-kyrsfjøs også uten krav om økning i produksjonen. Beløpstak og støtteandel i prosent må økes særskilt for denne gruppen. På grunn av høyere byggekostnader bør Troms og Finnmark også kunne avvike fra beløpstak. Dette må ivaretas gjennom klare sentrale føringer for bruken av IBU-midler.

Det skal utredes og utformes en mulig ordning for et driftsvansketilskudd med sikte på drøftelser i jordbruksoppgjøret for 2018.

Det settes ikke i gang en oppkjøpsordning for geitemelk i 2018, men prioriteres tiltak for økt avsetning.

Oslo, i næringskomiteen, den 12. juni 2017

Geir Pollestad

leder

Ingunn Foss

ordfører